

S'Esclop

Quadern cultural 34

II època, any VI

3,25 €

Antoni Artigues, Josep Antoni Calvo, Aina Ferrer, Gabriel Florit, Joan Fullana, Toni Gost, Claude Guerre, Maria Rosa Llabrés, Miquel Àngel Lladó, Lluís Maicas, Pere Joan Martorell, Antoni Nadal, Josep Noguerol, Julià Obrador, Jordi Pàmias, Josep Pizà, Jaume Pomar, Jaume C. Pons, Maria Victòria Secall, Maties Tugores, Pau Vadell
Il·lustracions: Toni Barceló, Alexandre Clariana, Crespí i Alemany, Lluís Florenç, Joan, Joan Lacomba, Pep Orfila, Catalina Salas, Josep Manuel Valverde, Eduard Vich

Eduard Vich, *La muchacha del turbante rosa*; de l'exposició *Éxodo* (08-03-07 - 31-03-07), a la **Galeria Mar Gaita** carrer Convent de St. Francesc, núm. 10, Palma / www.galeriamargaita.com / gmg@galeriamargaita.com

Editor: S'Esclop
Associació cultural

Director:
Joan Fullana

Consell de Redacció:
Rainelda Palerm
Josep Pizà i Vidal
Gaspar Servera
Josep Manuel Servera
Magdalena Vidal

Administració:
S'Esclop
Apartat de correus 5222
07011 Palma (Mallorca)
Telèfons:
971 - 439209
971 - 693933
Fax: 971 - 734012
<sesclop@hotmail.com>

Publicitat:
639 - 954223

Coberta:
Toni Barceló
Constel·lació núm. 52 (fragment)

Disseny:
Joan Fullana &
Gaspar Servera

Tractament d'imatges:
Iñaki Macià

Impressió:
Loracar SL

Dipòsit legal:
PM - 2551-2003
ISSN 1697-7300

Juliol - Agost 2007

Index

ANTONI	ARTIGUES BONET	22 - 25
JOSEP ANTONI	CALVO I FEMENIES	18
AINA	FERRER TORRENS	38 i 39
GABRIEL	FLORIT I FERRER	4
JOAN	FULLANA I JUAN	8 i 10
TONI	GOST	20
CLAUDE	GUERRE	26
MARIA ROSA	LLABRÉS RIPOLL	5
MIQUEL ÀNGEL	LLADÓ RIBAS	7
LLUÍS	MAICAS	16
PERE JOAN	MARTORELL	37
ANTONI	NADAL	30 - 32
JOSEP	NOGUEROL	6
JULIÀ	OBRADOR	28
JORDI	PÀMIAS	21
JOSEP	PIZÀ I VIDAL	13 - 15
JAUME	POMAR	34 - 37
JAUME C.	PONS ALORDA	19
MARIA VICTÒRIA	SECALL	27
MATIES	TUGORES I GARAU	26
PAU	VADELL I VALLBONA	17

Il·lustracions

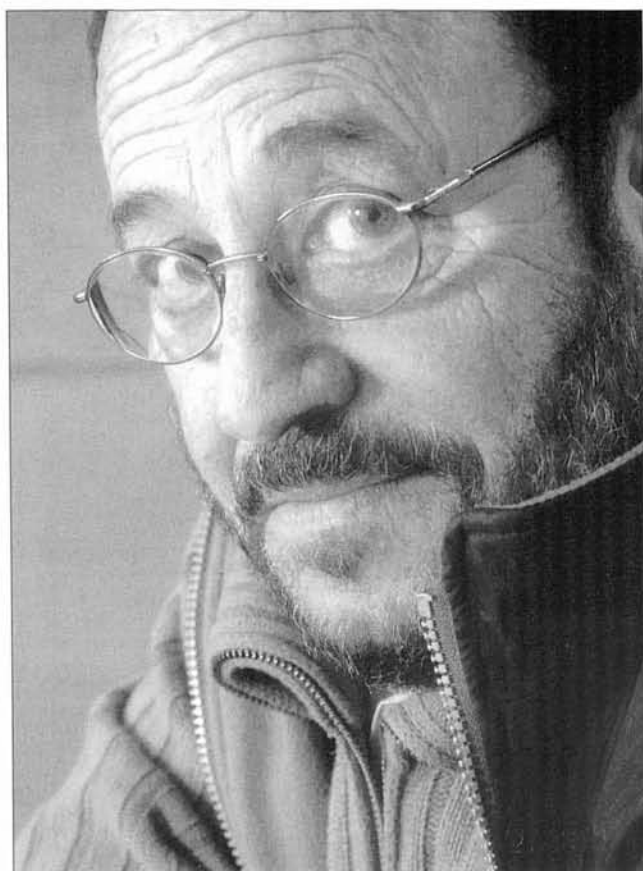
TONI	BARCELÓ	1
ALEXANDRE	CLARIANA	30 i 32
	CRESPI I ALEMANY	29
LLUÍS	FLORENÇ	27
	JOAN	7, 13, 15, 25 i 34
JOAN	LACOMBA	9 i 40
PEP	ORFILA	4
CATALINA	SALAS	39
JOSEP MANUEL	VALVERDE	16
EDUARD	VICH	2

S'Esclop, Quadern cultural no retribueix cap de les col·laboracions; la redacció no tornarà els originals no sol·licitats ni sostindrà correspondència sobre els mateixos; la revista no comparteix necessàriament les opinions signades dels seus col·laboradors.

S'Esclop, Associació cultural no gaudeix del suport econòmic de cap institució privada ni rep ajudes de cap organisme autonòmic o municipal

Ser de Mallorca

La exacta toxicitat blanca de la lletrada de figuera.
 La caparrudesa verda capriciosa del garrover.
 La ferotge resistència silent i fidel del vell ametller.
 La pensada resignació de l'olivera despentinada,
 que pels desamors dels homes torna ullastrejar.
 Tot el tremolor dels pollancre granats, arran
 torrent.
 El dol victoriós i últim de les faveres madures.
 El blat rossenc, sol i vent, cançó d'era, suggerència
 de pa.
 La decorativa, ufanosa solitud alegre de l'araucària.
 Absolutament tota la tristor oportunista dels
 salzes.
 Les pedres roges, ocres, blanques, brunes,
 obstinades,
 del mur vellard, etern amant de la enamoradissa
 heura.
 La tranquil·la anorèxia verolada de la fulla de pi.
 Púdiques llàgrimes de tamarell. Suors de savina.
 Les ubèrrimes moreres alegria de mèrleres i
 mosques.
 Sang de llentiscle. Acidesa de llima. Verí de
 baladre.
 Sentor màgica de ruda bruixa amb cucs
 papallonencs.
 Flaires de polsim marí també, empeltat com som
 dins soca secundària de iode, virots, plàstics i
 gavines.
 De bell nou torn a sentir-me meu el tou call
 vetust
 de l'enteniment, la lasciva fortor que m'encomana
 ser de Mallorca.

Biel Florit, fotografia de Pep Orfila (2005)

Fructuós enemic

Perquè un grec deixondit agredí l'ullastre
 i fins a tres vegades l'empeltà de muda pròpia,
 l'any que va fer quatre l'olivó nodrí en oliva.
 Així també qualche pic fruita una ferida,
 millorant, enfortint l'ésser que l'ha patida.
 Penso ulls fets que sense la reiterada ofensa,
 l'agressió repetida a la nissaga, el nom, la paraula,
 quan observo tants posats tebis, indiferents,
 tant esmorteït instint de supervivència,
 s'hauria esvaïda fa temps aquesta idea de pàtria
 i els mots romandrien ofegats dins el llot
 de la desmemòria.

Gabriel Florit i Ferrer, del poemari *El salt de l'àngel*

La vànova

Maria Rosa Llabrés Ripoll

L'àvia em feia una vànova de randa
i em deia: "D'aquí a molts d'anys,
quan jo ja no hi sigui,
miraràs aquesta vànova i pensaràs en mi."
Quan he estat gran,
pensant en l'àvia,
he provat de fer randes de mots.

El dia que va morir Marylin

El dia que va morir Marylin,
s'escampava una olor de mare-selva
i els fruits de l'arbre xinès s'obrien, vermells,
deixant caure grumolls verinosos,
als jardins de Cala Gamba.
Trepitjàvem copinyes brutes de sorra.
Contaven els diaris
que el vellut embolicava la seva nuesa.
Era una mala dona,
però jo només sentia pietat
per aquells dits engarrotats sobre el telèfon.
Vaig confessar-me per haver acaronat la pell d'un moix.

Sonata de tardor

(a l'estil de Woody Allen)

No desfaré la pols de colors de la tendresa.
No haurem de contar-nos secrets
en un bar amb cartells esgrogueïts,
ni haurem de travessar el parc, on resplendeixen
tots els matisos de l'ocre i del vermell,
ni haurà de sonar l'ària d'*I piscatori di perle*.
Només aspiraré la tardor verda i humida.
En un estoig de vellut,
la claror d'aquest dia em farà viure
i no diré res més.
Paraules trenquen ales de papallona

Maria Rosa Llabrés Ripoll

Del llibre *L'ocell rebel*
(Edicions Can Sifre, Palma, 2007)

Balear Tròpic

Vigia
 al pal del vaixell,
 com un Rodrigo de Triana
 a l'aguait de noves amèriques,
 intent descobrir algun senyal del peix Nicolau,
 monstre marí del qual parlen els mariners antics,
 però després d'hores no he albirat ni un simple dofi,
 només dotzenes
 de bosses de plàstic,
 llaunes de refresc,
 botelles de vidre,
 canyissos,
 condons,
 fustes.

Segueisc vigilant perquè les llegendes del mar,
 asseguruen que per aquests redols de la costa,
 sovint la quilla de la nau pot embarrancar-se
 dins un mar dels Sargassos a la mallorquina
 fet d'algues, plàstics, vidres, fustes, cordes
 i altres deixalles de tants productes balears.

(Inèdits)

Cala Twenty

Sobre la platja, de macolins amb arena, un casal decadent a l'ombra del pi gros, barques tombades, banyistes assolellats...	
Al darrera neix la vall els ulls nevats del puig a estribord les marjades cap a babord la franceseta un motorista, natiu granat, i sense baixar del seu cavall, en partir l'amo de la cala, rossa de bellesa suprema, M'adorm amb el seu rostre, jo em llanç valerós a l'aigua, però en fregar la seva barca, despert eixut de la migdiada La Twenty m'ha abandonat	i, entre altius penyalars, major, sempre vigilants; i remors d'aigua de font, beu xampanya al seu velar; va saludant els nouvinguts glopeja la copa de la bella, admir la maca franceseta: d'una vintena curta d'anys. ella em cluca l'ull i somriu, cap a la frescor d'uns llavis esclaten bimbolles de cava, i la joveneta ja s'ha esvaït. a la solitud de Cala Tuent.

Josep Noguerol

Monestir de La Real, Joan

Ultratge

Nafrada pels quatre costats
pel ciment i la cobdícia, ens resistim
a esdevenir mers enterradors
de tanta bellesa respirada, gaudida a pler,
tan enyorada com mai a bastament reivindicada.

Mercaders del maó i de l'avarícia
han esquarterat sense pietat la teva escorça
de blat i badada ametlla,
de silencioses cales i espadats solemnes
avui coberts per eixams de formigó infames,
travessada de Llevant a Ponent
per cicatrius esgarrifoses com el nostre crit,
unit avui en un *prou!* contundent i inabastable.

Emparats en la més superba prepotència
heu asfaltat vilment i amb traïdoria
el bell camí dels nostres somnis,
i heu malbaratat per sempre més la sobirania
que un dia en vosaltres el savi poble delegà.

Mai no us ho podrem perdonar. Sapiguen tanmateix
que des de la nostra ciutadana insignificança
continuarem vetllant per la fragilitat de les flors
en els erms parterres de les vostres mentides,
per la negada puresa de l'aire,
per les escasses parcel·les de dignitat que malgrat tot
sobreviuen a tant de despropòsit,
convençuts, al capdavall,
que nostra serà la victòria última,
que no és altra
que la de les ànimes lliures i els cors sense rancúnia.

Miquel Àngel Lladó Ribas

(Inèdit)

Joan Lacomba, una trajectòria artística

JOAN LACOMBA I GARCIA va néixer l'any 1934 a Palma; en el seu periple vital i professional, ha fet compatibles la docència amb l'art plàstic i l'activitat teatral. Entre 1951 i 1964, va treballar en disseny industrial, en arts gràfiques i mostradors comercials; de l'any 1957 fins 1962, va estudiar a l'Escola Superior de Belles Arts Sant Jordi de Barcelona. Entre 1962 i 1964, va exercir com a professor interí de Dibuix a l'Institut Joan Alcover de Palma i, de 1964 fins 1969, de professor agregat numerari a l'Institut Joan Alcover de Palma. Entre 1969 i 1970, temporalment viu a Astúries, on treballa, com a catedràtic numerari, a l'Institut Menéndez Pidal de la ciutat d'Avilés. L'any 1970, retorna a Mallorca i, fins 1979, exerceix a l'Institut Berenguer d'Anoia d'Inca; del 1979 fins 1995, continua la tasca docent, com a catedràtic numerari, al Guillem Sagrera de Palma - on, durant el curs 1981-1982, crea el Taller Grup de Teatre Xicarandana - i, entre 1995 i 1996, fa la seva labor pedagògica a l'Institut Berenguer d'Anoia d'Inca.

Entre els anys 1982 i 2006, ha realitzat nombroses instal·lacions i escenografies; s'ha encarregat de l'escenografia, disseny de llums i del vestuari dels muntatges teatrals amb els grups de teatre Xicarandana, Brut-Grup i Som X, de les obres *Arnau*, Rodolf Sirera; *Sota l'ombra de la parra vora l'herbasana hi ha un clavell blanc* (No veus que soc una dona?) Lacomba; *Com es veu d'alt la xanca?*, Tonucci / Lacomba; *Un baül groc per Nofre Taylor*, Alexandre Ballester; *El Papa i la Bruixa*, Dario Fo; *Elsa Schneider*, Sergi Belbel; *De quin color és la mort?*, Varis / Llinàs / Lacomba; *Diumenge*, Michel Deutsch; *Després de la pluja*, Sergi Belbel; *El venedor de cacauets*, Joan Guasp; *Tècnica de cambra*, Manel de Pedrolo; *Croades paral·leles*, Michel Azama / Lacomba; *Expedient obert*, Llinàs / Lacomba; *Institufagia*, Llinàs; Sara i Simó / Manel Dueso i *Per què he de plorar si vaig néixer cridant?* / Lacomba. La seva obra *No ploris per mi Caterina* (1987) fou elegida per representar la Comunitat Autònoma de Balears en el "Encuentro Nacional de Teatro Joven Contemporáneo", celebrat a Mérida.

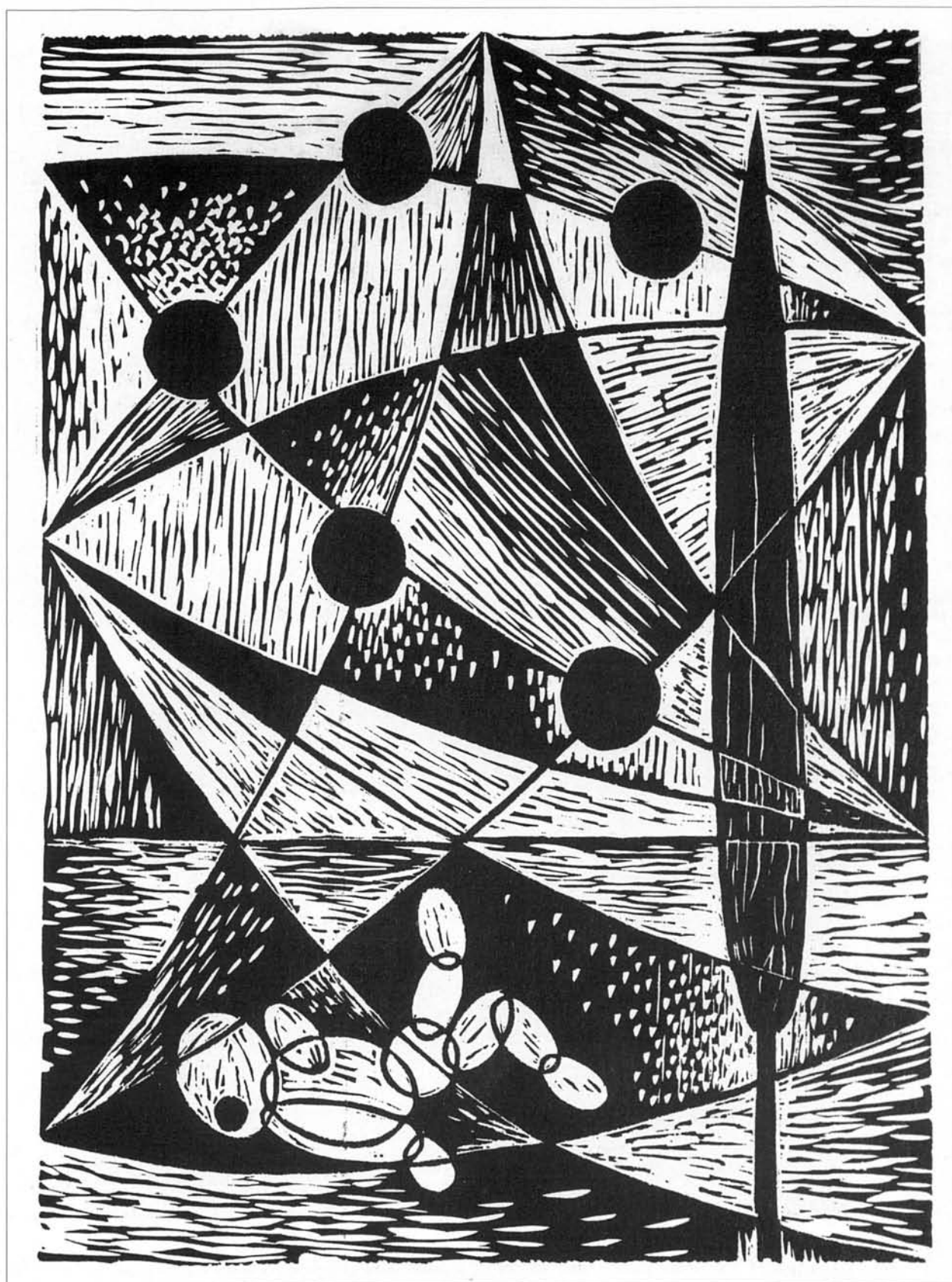
Lacomba ha fet les següents instal·lacions: *Mans, mans, mans, peus* en el claustre de Sant Domingo d'Inca (1996); *Joc festiu* al carrer Major i la plaça d'Espanya a Inca i també a la claustra de Son Tugores d'Alaró; *Mans, mans, mans, peus* (2ª versió) al pati de l'Ajuntament d'Alaró (1999); *Les mans, els peus, el vi* en el pati de Can Gelabert de Binissalem (2002) i també a l'IFEBAL de Palma (2003); *Aniversari*, Galeria Addaya d'Alaró (2004); *Parra* a La Real, Centre d'Art, Palma (2005); *Mans, peus... vi* (nova versió de *Les mans, els peus, el vi*) a la plaça de Mercat de Xàbia (2005); *Mans, peus... vi* a l'església de Torralba del Poble Espanyol de Palma (2006).

Dibuix enlairat a la Galeria Cunium d'Inca (2006) i recentment *Recordant en Ramon i altres víctimes de les guerres...* en el Claustre de Sant Domingo d'Inca (2007).

Joan Lacomba té exposades escultures a Can Planes de Sa Pobla: *Giravolt* (2000); *La Madona dels que passen fam* a la Galeria Cunium d'Inca, (2002) i *De la infantesa qui s'enfila, de la vellura qui se'n va* a l'Explanada del Parc de Selva (2003).

Com a artista plàstic, ha fet exposicions pictòriques a Galeria Latina, Palma, 1972; en el Centre d'Expositors d'Inca, 1974; Cercle de Belles Arts, Palma, 1974; Casa Catalana de Palma, 1976; Syra, Galeries d'Art, Barcelona, 1976; Casa de Cultura de la Caixa de Pensions, Pollença, 1976; Societat Foment Cultural, Selva, 1977; Galeries Universo, Palma, 1977; Sala de Plenaris de l'Ajuntament de Sant Joan, 1978; *Variacions sobre una línia* a la Llibreria «Cavall Verd», Palma, 1978; Syra, Galeries d'Art, Barcelona, 1980; *Antològica*, en el Centre d'Expositors d'Inca, 1980; Llibreria Espirafocs, Inca, 1981 i 1982; Sala d'exposicions Sa Nostra d'Es Castell, Menorca, 1984; Sala d'exposicions Sa Nostra, Ciutadella de Menorca, 1984; Sala d'exposicions Sa Nostra de Sa Pobla, 1984; a So N'Arnau, Selva, 1989; Casa de Cultura de Son Ferrer, Calvià, 1990; *Ritmes*, Actual Art, Pollença, 1991; *Reviscolaments*, Casal Balaguer, Palma, 1993; *Reviscolaments*, Galeria Cunium d'Inca, 1996; *Reviscolaments*, Església de Sant Josep, Ciutadella de Menorca, 1996; 6996 a Sa Quartera, Centre d'Art, Inca, 1996; *Terra i dona*, Bearn, Galeria d'Art, Palma, 1997; *Terra i dona*, Galeries Cunium, Inca, 1999; *Serres i serralades*, Galeries Cunium, Inca, 2002; *Fotopintura?* Casal Cas Metge Cifre, Inca, 2003; *Serres i serralades* (2), La Real, Centre d'Art, Palma, 2005; *Gravats*, Casal Fet a Menorca, Palma, 2005; *Serres i serralades* (2), Galeries Cunium, Inca, 2006.

Joan Lacomba, com a pintor, ha participat a la Península i a l'Illa en exposicions en col·laboració: Ketty Seguí / Victòria Andreu, Hotel Jaume I, Palma, 1972; Ketty Seguí / Victòria Andreu, Casa de Cultura d'Avilés, 1973; *Amb els meus fills, inaugurant galeria...* a la Llibreria Espirafocs d'Inca, 1980; *Homenatge al pedagog Miquel Deïà*, Casal de Cultura, Palma, 1982; *matemARTiques* Casal de Cultura, Palma, 1999; *Sex* (amb poemes de Lluís Maicas) Galeries Cunium, Inca, 2001; *25 anys*, Galeries Cunium, Inca, 2002; *Arte Balear en Madrid*, Centro Puerta de Toledo, Madrid, 2004. També ha pres part de mostres col·lectives: Centre d'Art i Cultura, Felanitx; Caixa de Pensions, Artà; Cercle de Belles Arts, Palma, 1969, 1970, 1974 i 1983; Galeria J. Blanes, Palma, 1972; Centre d'Expositors, Inca, 1974; Galeries Universo, Palma, 1975; Col·legi de

Joan Lacomba

→ Professors de Dibuix de Catalunya i Balears, Barcelona, 1976; Llibreria Espirafocs, Inca, 1983; *Quatre pintors*, Ajuntament de Selva, 1984; The San Francisco Museum of Contemporary Hispanic Art, San Francisco, Califòrnia, (EUA) 1989; Casa de Cultura, Selva, 1994; 2^a *Mostra (sobre paper) Sant Jordi d'Art Actual*, La Casa Elizalde, Ajuntament de Barcelona, 1998; *Vuit pintors*, La Casa Elizalde, Ajuntament de Barcelona, 1999; *Fira De Arte*, Palau de Congressos de Madrid i Espai obert, Selva, 2004; *Fira De Arte*, Palau de Congressos de Madrid; Galeria Cunium, Inca; *Artistes de la fira De Arte*, Espai obert, Selva; *Gravats* Galeria Addaya d'Alaró, 2005; Espai obert, Selva, 2006 i 2007.

Té obra plàstica en el Museu Itinerant de la Diputació de Barcelona, 1976; en el Museu de l'Eròtica de Barcelona, 1996; en el Museu d'Art Contemporani de Mallorca de Sa Pobla, 2000 i a les Bodegues José Luis Ferrer de Binissalem, Mallorca, 2003. Han seleccionat obres seves el Casal de Cultura de Palma, per a l'*Exposición Nacional de Arte Contemporáneo, Fase Baleares* (1972); a Ponferrada en el Concurso de Pintura de la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de León (1973, 1974 i 1975); el Cercle de Belles Arts de Palma per al Saló de Tardor (els anys 1973, 1975, 1978, 1981 i 1982); Iberia, en el *Concurso Nacional de Pintura Española Contemporánea - Costas de España* - Madrid (1974); Caja de Ahorros de Ávila. Premio Adaja, (1975); Claustre del Convent de Pollença (Mallorca) per al

Certamen de Pintura Internacional, (1976 i 1984); Sa Pobla per a la Mostra d'Arts Plàstiques (1977, 1980 i 1981); l'Ajuntament de Palma per al Premi *Ciutat de Palma* (1979 i 1980); el Consolat de Nicaragua a Barcelona per *Homenatge al Poble de Nicaragua* (1981) i per Bearn Galeria d'Art de Palma en el *Certamen de Dibuix Gelabert* (1984).

Al llarg d'aquests anys de dedicació artística, Joan Lacomba ha estat guardonat amb el Segon premi del *Concurs de Cartells Fra Juníper Serra* del Foment de Turisme de Mallorca, 1952; la Menció honorífica del *Certamen de Cartells Misteri d'Elx*, Elx, 1954; Sella d'Or, primer premi del *Certamen de Pintura* de Sencelles, (Mallorca) 1975; Medalla de Plata, Primera medalla de pintura del Saló de Tardor, Cercle de Belles Arts, Palma, 1981; Primer premi del *Certamen de Dibuix Picarol*, Palma, 1984. I en la vessant teatral, ha rebut diversos premis: l'«Emili Darder», atorgat l'any 1995 per l'Obra Cultural Balear (OCB), el premi «Francesc de Borja Moll», atorgat pel Govern de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (1995), el premi al millor muntatge del *Certamen Jove del Teatre Principal* de Palma (1997) i el premi al segon millor muntatge i direcció del *Certamen de Teatre Amateur del Consell i del Teatre Principal* de Palma (1998).

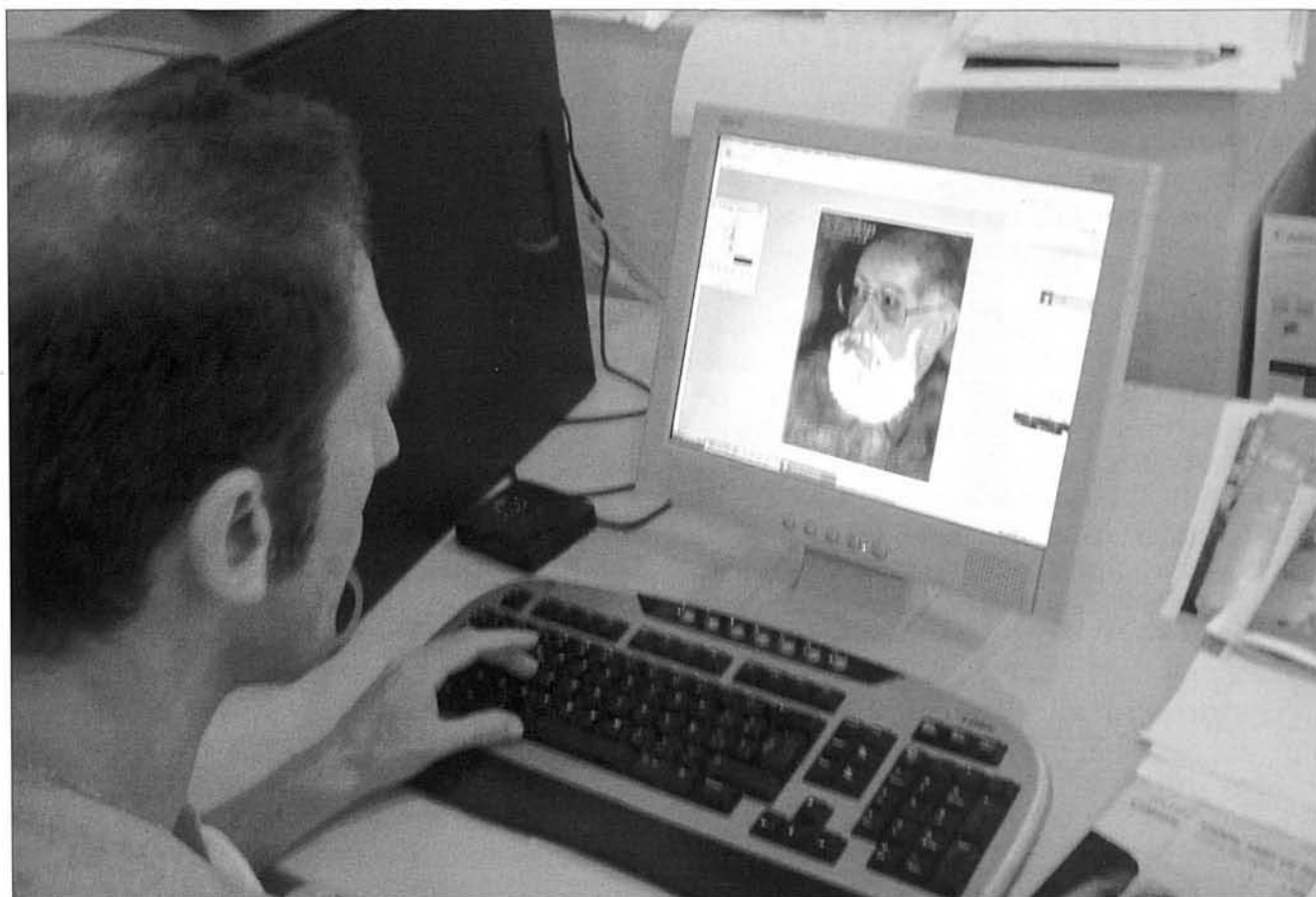
Joan Fullana

Recordant en Ramon i les víctimes de totes les guerres

JOAN LACOMBA

Claustre de Sant Domingo - Inca
d'11 de maig al 10 de juny de 2007

S'Esclop

Quadern cultural

Apartat de Correus 5222
07011 Palma (Mallorca)

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr. / Sra.....

.....DNI.....

Adreça.....núm.....pis.....

Codi postal.....població.....

Telèfon.....E-mail.....

Em subscric a la revista *S'Esclop*, al preu de 13,50 euros de quota anual. Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària d'estalvi que indic a continuació i a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/Caixa.....

Signatura

Agència/oficina.....

DC.....compte / llibreta ta.núm.....

Joan & Pedro

ES TALLER

CANVI D'OLI
ESPECIALISTES EN FRENS
CÀRREGUES D'AIRE CONDICIONAT
POSTA A PUNT DE MOTOR
EQUILIBRATS I PNEMÀUTICS
FRENÒMETRE (ITV)
LI PASSAM LA ITV
SENSE CITA PRÈVIA

Telèfon i fax 971 75 53 65
C/ General Riera, núm. 28, baixos
07003 Palma
Servei de carretera 24 hores
telèfon 971 47 15 38
www.comercialmallorca.com

I ara renta-cotxes

Al vostre servei sempre!

- Neteja personalitzada i completa
- Sistema ecològic i antiretxades

Ens trobareu a

AUTORENTAT Joan & Pedro

Carrer Bartomeu Pou, núm. 50 - 07003 Palma
telèfon 971 - 75 53 65

SAGITARI

llibreria

Llibreria especialitzada
en poesia

www.llibreriasagitari.com

*Entri a la nostra web i conegui els
serveis que posam a l'abast dels
interessats en Poesia i Literatura*

- Llistat per autors o títols
- Llistat de novetats i incorporacions al nostre fons
- Informació telefònica:
971 73 06 08
- Informació i comandes per fax:
971 28 33 88
- Informació i comandes per correu electrònic

xabraham@teleline.es

Servei de venda amb lliurement
contra reemborsament

Servei de recerca de títols
de qualsevol especialitat

Carrer de Joan Miró, 62
07015 Palma de Mallorca

Pàrquing a 50 metres

LLUÍS MAICAS SOCIAS (Inca, 1954) va formar part del Taller Lluetàtic (1978-86) i va col·laborar al *Correu de Son Coc* i a *Latitud 39°*. Una part de la seva activitat artística ha estat dedicada a la plàstica i al seu estudi. Actualment treballa com a gerent d'una fàbrica de la seva ciutat i és col·laborador habitual del *Diari de Balears*. És autor dels reculls poètics següents: *Auditoria* (1993), *Campana incerta* (1995), *Tatuatges* (1996), *Viatge al cor* (1997), *El seny del foll* (1999), *Natures mortes* (1999), *D'ofici botxí* (2000), etcètera, essent-ne el darrer *Cremen les paraules* (2007). Algunes de les seves obres han aparegut en edicions quasi privades, de tiratges molt baixos i artesanals. A *Registre fòssil* (2001) ha fet una tria de la seva obra poètica. Ha realitzat diverses exposicions de poemes-objecte, com *Bricolage-à-trois* (1992) i *Baladufa Sèrbia* (1994). Amb Miquel Mestre, ha publicat el llibre de narració *Àngela* (1998). És també autor d'*Aproximació a la bibliografia d'Inca* (1980), amb Gabriel Fiol, i de *Dossier de la Nova Plàstica a Mallorca* (1980), entre d'altres assaigs. És previst que al llarg del 2007 s'editin: el tercer volum de *Quadern de viatge*, a Perifèrics; *Naufràgils*, que contindrà els dotze números de la col·lecció, amb un disseny especial d'Enric Aguilera; i *Sidi bu-Said, poemes i fotos*, dins la col·lecció "inca-tombouctou". Recentment, l'editorial Ensiola li ha publicat la novel·la titulada *el Pes de l'acer*.

Per què creus que li ha de servir a un escriptor l'ambició literària?

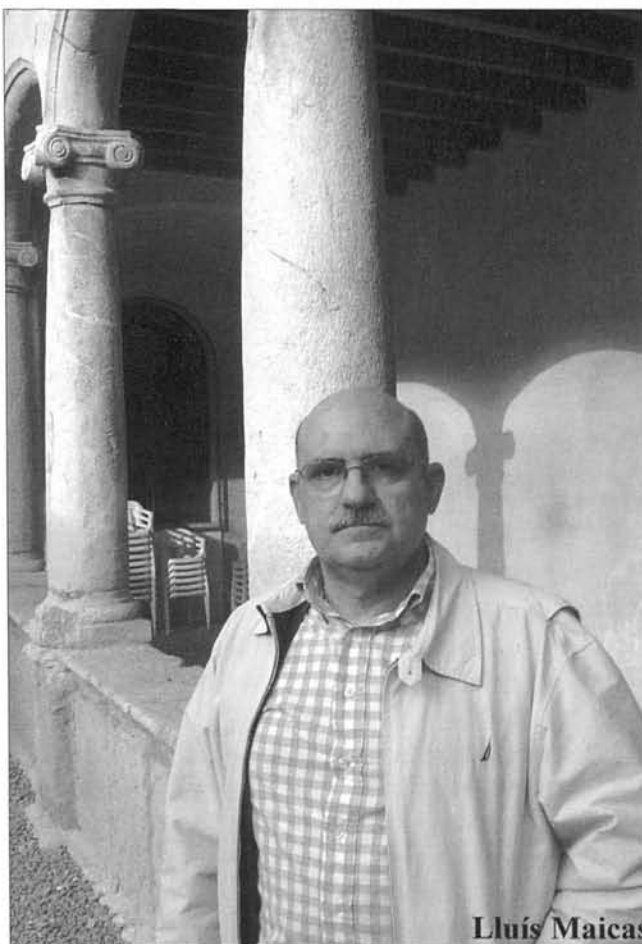
En el meu cas, l'única ambició que m'estimula és escriure millor, la qual cosa, si fos el cas que s'esdevingués, comportaria una paradoxa dolorosa, atesa la circumstància que jo mateix mantenc la convicció que com millor escriu un escriptor, més s'allunya dels lectors.

Què en penses, del món que t'ha tocat viure?

Crec que es té la falsa percepció que l'actual és el pitjor dels móns possibles. Els qui pensen així desconeixen la història. El que ens ha tocat viure, amb tots els defectes i contradiccions, amb totes les injustícies i desigualtats, és el menys dolent dels móns probables. Aquells que idealitzen el passat desaprofiten el present, el malgasten en nostàlgies infèrtils. La pregunta adient, en aquest cas, tal vegada fóra: què fas per canviar el món en què vius? I hauria de confessar que, dissortadament, no faig tot el que caldria per millorarlo.

Et consideres un poeta ortodox?

Catgòricament: no ho sóc, d'ortodox. No segueix cap corrent, ni cap moda. No m'interessen els models estètics vigents. No pertany a cap grup de poder cultural. No m'interessen les influències que fan prosperar dins l'escalafó. No faig, de forma conscient, cap concessió al lector. No me faig cap concessió d'aquiescència. Sovint les meves edicions tenen un tiratge ridícul. Mai no estic satisfet amb allò que he fet. I

allò que he fet ja forma part del passat així que només m'interessa allò que encara he de fer.

Podries fer-nos una valoració de la teva obra?

Sóc autor d'una obra bastant extensa i diversa que ateny, de forma específica, els continguts i té un espe-

cial esment en l'ús de la paraula, com no podria ser d'altra manera en el fet literari. Alguns diuen que és una obra dura i difícil. Potser és dura perquè faig servir un llenguatge dur, poc donat a la retòrica o a l'artifici, i difícil perquè defuig allò que és evident, obvi o convencional, per tresscar nous significats i conceptes, per indagar sobre la part més fosca i complexa dels sentiments.

El teu món, d'on és que coixeja?

D'incertesa, d'inseguretat, de dubte constant i permanent, només compensat per la íntima, ferma convicció de fer, de bona fe, allò que és correcte, i de fer-ho el millor que sé. La meua és una estratègia per defugir el desànim quotidià de viure en el si d'una societat ignorant que menysprea els seus intel·lectuals, refractaris per definició. Sóc un escriptor de distàncies llargues que corre el perill de no arribar mai al desastre de l'èxit. A més, defuig constantment, i de forma intencionada, la necessitat de necessitar, perquè qui necessita està sempre a mercè de l'afalac. I condemnat a vendre's d'oferta.

Ultra tot això, la poesia és una ocupació d'ociosos que encara no han entès que el país necessita mirades contaminades que no s'adonin de la destrucció.

Quina influència tenen els teus versos en la teua vida?

Tot i ser d'influències recíproques, és la meua vida la que té gran influència sobre els meus versos, atesa la circumstància que és en els meus versos on s'expressen les meves més personals preocupacions socials, les meves més profundes obsessions vitals: la vida, la mort, el sexe, l'amor, els sentiments, la terra, la llengua, la identitat, la justícia i la injustícia, la despossessió, la violència i un llarg etcètera de despropòsits.

Què és el que no ha de fer mai un poeta?

Sovint oblidam que els poetes poden ser, i amb freqüència ho són, persones humanes de sang aigualida i esperit feble, i, en conseqüència, estan sotmeses a una naturalesa sorprenent, capaç de la generositat i de la vilesa. No pocs poetes engreixen el conjunt de funcionaris de la literatura, àdhuc són assalariats del

“Escriure en català és, ara mateix, un acte de resistència i una actitud de dissidència que, malgrat tot, no justifica la mala literatura”

És important que l'obra d'un autor sigui coherent?

És important que l'actitud d'un autor, com a persona, sigui coherent, i és important que l'obra d'un autor, com escriptor, sigui bona. La coherència d'una obra és molt difícil d'establir, de mesurar i, a més, resulta un exercici del tot inútil. En qualsevol cas, hauríem de parlar de coherència respecte a determinats valors i l'únic valor literari coherent, i respectable, en un escriptor, és el qualitatiu.

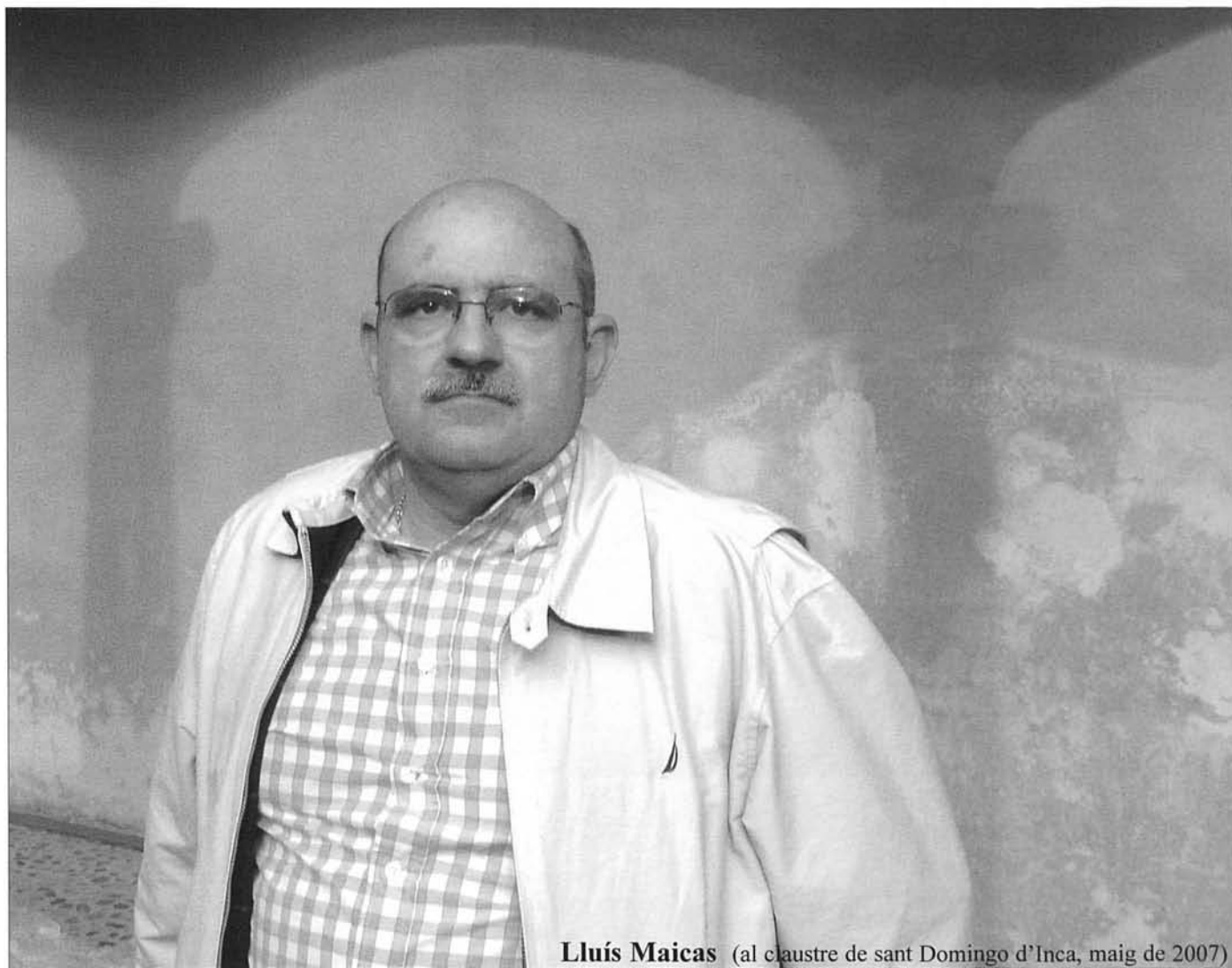
Com podries definir la poesia?

Potser la poesia, per la seva inutilitat en termes productius, per la seva escassa rendibilitat en termes econòmics, per la seva nul·la influència sobre els centres de decisió, és l'últim reducte de provocació personal envers el sistema. Això no obstant, la poesia és també una forma de mirar, d'interpretar la realitat.

poder cultural, que és el braç més verinós, perquè coneix els secrets de la mentida i de la simulació, del poder polític. En definitiva, un poeta mai no hauria de fer allò que no han de fer les persones.

Com afrontes el problema de la nostra identitat?

Amb absoluta rebel·lia, tot i que des de la impotència i des de la pèrdua. No serà el meu silenci còmplice de l'extermini. Mai no he de claudicar en la defensa d'allò que sóc i d'allò que estim. Tanmateix, sembla una lluita estèril condemnada al fracàs. La perversió política en el procés de substitució, de la llengua, de la cultura, de la identitat, fa pensar en la desfeta. Escriure en català és, ara mateix, un acte de resistència i una actitud de dissidència que, malgrat tot, no justifica la mala literatura. L'enemic, aquell que encara ens vigila, ha aconseguit, finalment, contractar els serveis de mercenaris en llengua catalana, fet que crea el caos dins la confusió, car d'això es tracta.

Lluís Maicas (al claustre de sant Domingo d'Inca, maig de 2007)

Quin verí no hem de tastar mai?

La d'enverinar-se és una opció molt personal. En el meu cas, mai no tastaria cap verí que pugui sembrar dins el cor la llavor de la vilesa, de la indignitat, de l'enveja, de la traïció, de l'arrogància, de la supèrbia, de la malícia o de la cobdícia. Mai no tastaria cap verí que me converteixi en un poeta miserable i encara menys en un home miserable.

Penses que coneixes la teva obra?

No pas de memòria, òbviament, però me puc reconèixer, sense avergonyir-me, en els meus escrits. Molt sovint, però, ignor d'on procedeixen els impulsos, sens dubte desassenyats, d'escriure. D'on surt la necessitat d'expressar-me i de compartir la meva intimitat. D'on neix la voluntat de no retre'm a la temptació del silenci.

Per publicar, cal guanyar premis?

La literatura catalana ha esdevingut provinciana i mesquina. Una literatura subvencionada des del poder, cultural o polític, tant se val, per estimular la mediocritat i la submissió. Els premis són només una part, no pas la pitjor, d'aquest negoci roí. Al capdavant, sempre he mantingut que publicar és el càstig, ben merescut, al fet d'escriure.

Què esperes que passi al lector després d'haver llegit un llibre teu?

Que s'enriqueixi. Que la lectura l'infecti. Que s'esdevingui el contagi i senti la vida a través dels meus ulls. Que les paraules el cremin. En definitiva: que no el deixi indiferent.

Josep Pizà i Vidal

(fotografies de **Joan**)

Josep Manuel Valverde

XXV

Una plaga transformà els oceans
 en onades de sorra.
 A les dunes, els temporals són lents,
 però inexorables.
 Vestigis d'espina
 esperen els arqueòlegs
 per cedir enigmes, lectures de jeroglífics
 que identifiquin la procedència dinàstica
 dels escarabats i altres sacerdots de la cúria
 glacial. Els ideogrames dels sarcòfags
 suggereixen la teoria que l'espècie humana
 prové de la involució d'un mineral
 semblant a la plastilina:
 dúctil, dòcil i mal·leable.

Lluís Maicas

LLUÍS MAICAS ha escrit *Cremen les paraules*. A més de presentar el seu darrer poemari, Aina Ferrer, juntament amb alguns membres de «Fart d'Art», el 26 d'abril, va fer la posada escènica de *Cremen les paraules* en la Fundació Es Convent d'Inca. En els darrers temps, Maicas ha combinat freqüentment pintura i poesia i aquest llibre, publicat per El Tall Editorial, està il·lustrat amb les imatges, reproduïdes en aquesta edició en blanc i negre, del pintor Tòfol Sastre. En *Cremen les paraules* es manifesta la dualitat raó-automatisme expressant-se amb misterioses imatges; i algunes d'elles podrien representar-se pictòricament. I aquesta obra "ateny, com ha d'haver la poesia, el misteri d'un silenci que cova el desfici llargament reprimat". D'aquest poemari, de només 69 pàgines, - realment és un únic poema - per facilitar la lectura al lector, n'ha fet una divisió en quaranta-sis parts; a l'hora de comentar-lo, Maicas defuig parlar d'una temàtica concreta; però, tanmateix, en diu: "Hi ha vivències personals, viatges interiors i exteriors, reflexions sobre la vida i la mort... Realment no hi ha un tema unitari, sinó paraules que cremen així com hi ha assumptes que cremen en aquesta vida". I malgrat l'aparença ("...tot fa part d'un mateix desordre ordenat") la tria de les paraules ha estat molt meticulosa i una de les característiques d'aquest llarg poema és el que l'autor defineix com a "creació automàtica de la raó"...: "Tot sortí de les vísceres com una glopada. Un bram de paraules ardents que havien nascut, i madurat, i podrit, en algun indret de la part més obscura del ventre" i "*Cremen les paraules* és un incendi provocat per un piròman que ignora la seva pròpia demència, l'atracció que sobre ell exerceix el foc de la paraula".

De *Cremen les paraules*, publicat dins la col·lecció La sínia del tall, per El tall editorial, Mallorca, 2007

VII

Tu no ets la meva pàtria
ni la satisfacció de renéixer l'esperit
entre cap de les teves garbes.
A palpentes
he trobat el meu lloc
i no és aquest que em proscrius.
Poc millor és l'afany tradicional del canvi
que t'atreu a una desconexió precisament maleïda.
No hi ha en els teus discòrrers fràgils
cap camí absolut que pugui captar la insidiosa temporalitat?

No hi ha en el teu orde, cap pàtria pròxima
feta a feixos i a fogassa dels nous temps?
Captar l'efervescència amb pregunta o rebuig,
ser un anunci tibet d'expressions efectives.
No vull, jo, ser la venuda adolescència renascuda
d'una idea de supervivència amarada
i flaires trobades a bressol del retorn.
Quan me'n vagi, tot s'haurà acabat.

XXI

Malgrat la malaltia de la paraula,
de ben segur,
que es troba un petit entreforc
per on passar les paraules grans,
lliures,
com són la mateixa igualtat
empeltada d'arrel furiosa
i de vers ensanguinolat de conquesta.
Lliure
recerc tota hora
personalitat del buit original.
Verge necessitada del mateix actor procliu i figuratiu
que infanta identitat,
terrible seguretat
i membre sortidor de coneixedor fotogràfic.
SENTÈNCIA.

Pau Vadell i Vallbona
Poemes del recull inèdit
Capaç d'amarar

Narrativa breu a les Illes Balears

Un tast de narrativa breu produïda a les nostres Illes

Dentre totes les novetats que apareixen regularment al mercat, sovint ens trobam que no sabem què hem de llegir. De vegades apareixen al mercat llibres que són una glopada d'aire fresc, tot i no representar cap novetat. Em referesc al llibre *Narrativa breu a les Illes Balears* (editorial Moll, 2006) a cura de Francesc Vernet. Aquest volum ens ofereix un tast d'alguns dels nostres narradors illencs.

La majoria d'autors són mallorquins, però també n'hi ha de menorquins i un d'eivissenc. Tots ells, d'estils molt diferents, són presentats abans de la narració amb una nota biogràfica breu, on s'ofereixen algunes dades bàsiques i algunes pinzellades sobre les característiques de cada autor. El llibre compta amb una introducció a càrrec de Bartomeu Carrió que es divideix en quatre apartats:

1. Els precedents: costumisme, modernisme i entreguerres. Salvador Galmés i Llorenç Villalonga;

2. La postguerra. La generació dels 50. Jaume Vidal Alcover, Miquel Àngel Riera i Baltasar Porcel;

3. El boom narratiu a les illes. La generació dels 70. Antoni Serra, Gabriel Janer, Antònia Vicens, Maria Antònia Oliver, Biel Mesquida, Carme Riera, Pau Faner i Miquel López Crespí;

4. Els anys 80 i 90. Antoni Marí, Miquel Mestre, Ponç Pons, Gabriel Galmés i Neus Canyelles.

Cal afegir que el llibre es complementa amb unes propostes didàctiques de Francesc Vernet per a cadascun dels contes (interessant per als qui han de treballar lectures en els centres educatius); a més a més, el llibre també inclou un glossari de tècniques narratives (molt clar i entenedor) on s'expliquen, a grans trets, les diferents tècniques: el punt de vista narratiu (primera o tercera persona), l'estil (directe, indirecte o indirecte lliure), el temps literari (lineal, retrospectiu o acronològic), el to narratiu (irònic, dramàtic o líric) i el desenllaç (obert o tancat).

Un dels valors d'aquest llibre és la possibilitat que tenen els lectors d'assaborir estils molt diferents d'autors nostres. A banda d'això, si teniu en

compte que les narracions són breus i diferents entre si, es pot optar, si ens interessa, per fer una lectura aleatòria dels contes.

Josep Antoni Calvo i Femenies

NARRATIVA BREU A LES ILLES BALEARS

a cura de Francesc Vernet

Narrativa breu a les Illes Balears a cura de Francesc Vernet. Selecció i propostes didàctiques de Francesc Vernet. Introducció i notícia dels autors a càrrec de Bartomeu Carrió. Col·lecció SOL ALT, 12. Editorial Moll. Mallorca, 2006

A l'abisme insondable,
el mag blanc de les temptacions.
Els seus ulls són fongs.

* * *

He estimat molt.
He estimat massa.
He estimat fongs.
He estimat plantes.

* * *

Poeta: fong podridor de les paraules.

* * *

Úters plens d'esperma. Cossos plens d'amor.
Fongs a la terra. Fundacions.

de Fongs

Miracle

Aquí estic, pernicios i bullent, ple
de cant i ple de vida, orgullós de
mi mateix com un illot sense vent
o com si no hagués de ser possible.
Sóc poeta, monstre imprescindible,
cabell i ciclop, valent pretensions,
malalt d'amor, malalt de tot: dolça
matèria d'aiguamoll.

Ànima vegetal

Perllongo l'objectiu de les meves ametlles estimades
com si fos un sicari temut i invencible. En això m'assemblo
al meu pare: ell sí que sabia fer de la lleialtat mil paraules.
És fàcil dictaminar i criticar la meua condició d'imperi, el teu
sistema com una temible botànica universal, no tenir ganes
de llegir versos davant una multitud de llunes, ser ric de sal
i floridura, embellir l'espera i voler qualsevol vulva menys
la teua. Però m'esforço i sóc precoç en desafiar-me convençut
perquè ja fa estona que el meu món està en constant plenitud.

de *Les deixalles del diseg*

Vaig néixer a Caimari "entre gemecs
/ i oliveres davall d'un arbre / antic amb
l'absoluta certesa / que jo mai no he de
morir" a l'any 1984.

Fins ara he tret a la llum poemes en
anglès a diferents revistes de poesia de
Sheffield, on vaig residir un any, com *The
Naked Sheff*, *The Indefinite Article* o *First
Draft*, així com també tota una sèrie de poe-
mes dins un *Llibret de Falla* editat a
Gandia, la terra d'Ausiàs March, i a la revis-
ta literària *Reduccions*. A més a més, fins
ara he publicat dos llibres de versos,
Exercicis aristocràtics (dins *Els (In)conti-
nents Eufòrics*, amb Pere Perelló i
Nomdedéu i Emili Sánchez-Rubio) i *Les
deixalles del diseg* (Edicions Can Sifre),
una petita col·lecció dels meus poemes més
joves acompanyats pels brutals dibuixos
dels artistes Quique Pons Bendito i Tòfol
Pons Bendito. En novembre, sortirà a
Barcelona *La victòria de la dona lluna*
(Premi de Poesia Miquel Martí i Pol de la
UAB) i l'any que ve «Capaltard» té el corat-
ge de treure la meua trilogia de *Llibre del
silenci*. Tinc uns quants llibres inèdits, entre
ells *Buda entre les figues*, *Un imperi*, *Fongs*
(recentment guardonat amb el Premi Jove
de Poesia en Català), i el més important de
tots: *Els estris de la llum*.

Conjuntament amb Emili Sánchez-
Rubio i Pere Perelló i Nomdedéu, hem pre-
parat també diferents recitals i activitats al
bar «Es Pinzell» i, amb Sebastià Mesquida,
hem creat l'espectacle poètico-musical *Els
(In)continents Eufòrics*, que ja hem inter-
pretat a Palma i a Abrera i que esperem
repetir per octubre i novembre a diferents
llocs.

Jaume C. Pons Alorda

VII

Encenc una cigarreta,
calostre de diòptries de xarol,
regalimant per les ginyes
d'un cementiri de papallons fenicis.
El·lipsi d'amor.

VIII

A tots els meus amics

Silenci de bruixes de porcellana.
Vèrtebres de moviment de dansa.
Entelades per pètals de l'oci dels déus.
Enyorança de vell voltor.

Extrems de migdia
acaricien l'adolescència d'un capvespre
que es tomba al somni d'una canastra d'olives.
Imatges es fixen a la retina de la nit,
es dilueixen i erosionen la fosca.
Rostres d'insomni s'allarguen cap al blau.

Espina de peix
que baixa a la somnolència
del vampir de les paraules.
Perfums de violetes
esborren aquest pensament.

Teix sóc,
de tots els cants de la meva terra.

XI

Al costat esquerre,
a la tercera costella
on tu m'acariciaves,
ara verdet
i dues tatxes rovellades
on penja la teva absència.

Toni Gost

*Y la encina negra,
a medio camino
de Úbeda a Baeza.*

Antonio Machado

Alzina negra

Terra de secà:
ravenisses blanques

i fragant timó,
a la plana alta.

La vida té un punt
de tendresa amarga.

El vell cor, eixut
com la terra campà,

prou sap que no hi ha
camí de tornada.

On és, l'ametller
de la flor tardana?

Va néixer, amb l'enyor,
un borro de gràcia,

i el present, madur,
fa estremir la branca.

Quan la solitud
puny, a l'horabaixa,

s'amaguen, els anys,
a soques balmades.

El meu pas s'ha fet
lent. I el cerç m'atrapa.

Camí de la mort:
alzina endolada.

Quan seia, poruc,
al pedrís dels avis,

la pluja besà
l'esquerpa Segarra.

Ara que ja tinc
un lloc a la barca,

no puc recordar
els ulls de la mare...

Palpo encara, amb dits
innocents, l'ossada,

i, al pit, treuen flor
la cendra i la malva.

El brusc cansament
és, quan cau la tarda,

un mal averany.
A la freda obaga,

el Temps, amb un arc
a la mà, sotjava

el meu pas. Jauré,
malferit, a l'alba.

Roden dies, nits...
I verdeja l'ampla

terra, humida, al març:
turó i fondalada!

Al bosquet ombriu,
rossinyol que canta.

Jordi Pàmias

Abril - juny 2007

(Inèdit)

Somnis: el cervell inexplorat (1)

“L’home és un déu quan somnia i un captaire quan reflexiona”.

Hölderlin

El 2002, Bauçà publica *Els somnis*, i Eudald Carbonell i Robert Sala, *Encara no som humans*. Un, des de la poesia, i els altres, des de la ciència, prenen alguns camins semblants.

Carbonell i Sala parlen de planetització o planetarització, que és la globalització de la tècnica socialitzada que ens durà a la humanització, a “Augmentar la nostra capacitat d'autotransformació”. Bauçà diu a *Els estats de connivència* que:

“LA GLOBALITZACIÓ / crearà tot el contrari / del que hom pensa ara mateix: / tornaran més individus. / Podran veure llur cervell / i tractar-lo i corregir-lo.”

Vegem-ne alguns aspectes concrets:

1.- La tècnica ens fa humans (diuen Carbonell i Sala) / “**Per déu tinc només la tècnica**” (diu Bauçà) (2)

“Entre totes les adaptacions que ens fan humans allà i aquí proposem la intel·ligència operativa, és a dir, l'aplicació tècnica, com la més destacada i definitiva.”

“La humanització és el procés que es genera per la interposició d'instruments entre els humans i l'entorn, [és a dir, la tècnica] d'una banda, i la redistribució solidària dels guanys i els mecanismes per a la seva obtenció, de l'altra.” (3)

PER DÉU TINC NOMÉS LA TÈCNICA; / per cultura, el meu cervell. / De la resta, en prescindeixo. (4)

-HI HA RES QUE T'ABELLEIXI? / -Avui dia: jo mateix, / amb els somnis i la Tècnica. [R]

NI LA VIDA NI LA MORT / ni l'amor no interessien. / És la tècnica i la ment / el que ha d'interessar-nos.

2.- La jerarquia és una sobreimposició cultural al nostre comportament etològic com a primats / “El gust d'abusar de l'altri / és allò que hom cal guarir” (5)

“El comportament humà és ple de les inèrcies del comportament etològic (6) dels primats: la necessitat d'establir fronteres i territoris, les jerarquies socials, els comportaments agressius...”

“Utilitzem quotidianament les nocions de jerarquia i de propietat donant-los un sentit purament cultural, quan [...] són un comportament etològic al qual totes les poblacions humanes han dotat de normes jurídiques i socials”

“La sobreimposició del comportament cultural sobre l'etològic implica una càrrega afegida difícil d'expulsar i sovint té un pes específic molt important en el nostre comportament.”

“L'eliminació de fronteres i de jerarquies ha de ser l'estratègia pròpiament nostra que permeti una

Notes

(1) Aquest escrit té origen en la participació a una taula rodona, amb el títol *Somnis: El cervell inexplorat*, amb Perejaume, Margalida Pons, Bernat Puigobella, Jordi Coca i Dolors Miquel com a moderadora a Caixa Fòrum de Barcelona el 24 d'abril de 2007.

(2) Carbonell a *El Naixement d'una nova consciència*, Barcelona, «Ara Llibres», 2007, diu: “La tècnica ens humanitza”.

(3) Els fragments en prosa són de Carbonell i Sala, i els poemes són de Miquel Bauçà.

(4) Si no s'indica el contrari, els poemes de Bauçà són d'*Els somnis*. Si al final del darrer vers duen una **R**, són de *Rudiments de saviesa*; si duen una **E**, són d'*Els estats de connivència*.

(5) La primera part del títol de cada apartat correspon a Carbonell i Sala (en cometes si és una citació exacta i sense si es reproduïx la idea bàsica), i la segona part és de Miquel Bauçà.

(6) L'etologia estudia el comportament (individual i social: territorialitat, aparallament, lluites...) de l'animal sota les condicions de l'hàbitat natural i els mecanismes (genètics, d'experiència i aprenentatge - adaptabilitat) que determinen aquest comportament.

(7) No s'hi posen per poc!

(8) Els subratllats són meus.

(9) A partir d'aquesta, les citacions de Carbonell són del llibre *El naixement d'una nova consciència*.

(10) Cal lliurar-se del gregarisme per assolir el cervell, els somnis.

humanització més ràpida del planeta Terra i, més tard, del sistema solar." (7)

"Al llarg de tota la història, els rituals i les religions han estat practicats seguint jerarquies molt ben establertes. Han construït sistemes de control i de reproducció de l'ordre natural, en el més estricte dels significats, per homogeneïtzar les societats i per inhibir comportaments progressius i modificadors. [...] Totes [...] tendeixen a tenir un paper fonamental i bàsic de domini i major supervivència d'una part de les poblacions."

EL GUST D'ABUSAR DE L'ALTRI / és allò que hom cal guarir, / [...]

LES CIÈNCIES SOCIALS / són allò més menyspreuable, / més vandàlic, més pervers, / de l'activitat dels homes, també la religió / i els esbirros que ens ocupen. / -No hi veig cap relació. / -Tot és per abusar d'altri. [R]

PER PODER ENGEGAR FORA, / primer s'ha de tenir dins. / No és pas contradictori / l'amor i tocar els collons. / Tots els Pares de l'Església / l'encertaren. D'aquí ve / que el sistema continuï. [R]

NINGÚ NO GOSA DE DIR / que l'amor és una merda. / Per això, els joves cantants, / per no fer enfadar llurs mares, / continuen invadint / l'espai sacre que és un súper. [E]

-QUI ÉS DE DEBÒ EL CULPABLE? / [...] / -Si el mal és natural, / no li veig una sortida. / -N'hi ha una. Jo la sé. / És la Tècnica, que és l'única / que pot rebaixar l'amor / i pot fer que els homes juguin / o aprenguin a jugar, / tancats dins laboratoris. [R]

L'HOMME, COM ELS ANIMALS, / és pensat per viure en colla. / El problema és el cervell, / que l'incita a fer el contrari, / de manera més o menys / vehement. És un misteri / que hom explica no gens bé / -millor, que no ho expliquessin-, / car es fan un embolic, / que delata l'estultícia, / que hom ha de suportar / en els llibres, en les dites. / Netegem el cel de déus i la terra, de cultura, / que tolera que els vivents / no puguem mirar-nos l'ànima, / per tal que ella regni a sang. / Tot el que depèn dels homes, / de llur bona voluntat / és enclí a desaparèixer, / car la mort és al seu si / per motiu reglamentari. / Esdevé un camí mort. / La tecnologia, en canvi, / com que no té cap deler / subsis-

teix i es multiplica. / [...]

3.- Anar contra la tècnica és un error / Els que van contra la tècnica esgarripen amb la seva monstruositat

"Mentre defensem com a humana l'organització jeràrquica de la societat, repudiem la tècnica. Cometem un doble error."

"Les visions idealistes d'un món feliç i paradisiac són les responsables dels conceptes recents segons els quals els humans som una xacra per al món i que el que cal fer és reduir el nostre impacte tècnic que està podrint el planeta. Són idealismes asocials i antihumans: el que s'ha d'imposar és un ús racional i humà de la tècnica, no competitiu sinó competent."

"Les desigualtats no són un ordre natural contra el qual no es pugui lluitar. [...] Proposar, creure i defensar el contrari és precisament el que pretenen en general tots els idealismes, que entenen el món com quelcom fixat des d'un moment original i que no pot ser modificat. És el mateix idealisme que avui dia pren la forma d'un conservacionisme extrem o que pretén que no és lícit modificar genèticament els humans ni cap altre ésser."

"Els canvis realment substancials, ara, ja no són gaire lluny. [...] Ens referim a la nostra capacitat d'autotransformació que suposa, indubtablement, un repte a les lleis de la natura, les mateixes que ens han produït a nosaltres. Per poder maldar en aquesta direcció hem d'arraconar la por (8) ancestral que sentim per tot el que desconeixem. Els humans hem d'anar oblidant la tutela sobrenatural que nosaltres mateixos ens hem inventat i plantejar-nos el fet de ser adults."

N'HI HA MOLTS QUE, FURIENTS, / van en contra de la tècnica. / Això vol dir que estan molt / satisfets del que els rodeja. / En el fons són uns pillets, / amarats de cretinesa. / 'Què podria passar si... / Esgarrifa de pensar-ho', / es persignen amb deler. / I són ells qui esgarripen / amb llur monstruositat, / que no saben amagar-la.

CAP RELAT, EXCEPTE ELS SOMNIS, / no és innocent, no gens, / car és fruit del gregarisme. / La paüra és un relat / abans que qualsevol altre / sentiment, emoció. / Sense un bon escenari / la por és inexistent. / Això és així de simple. / Sense masses populars, / sense dones, no hi hauria / narrativa. Els parisencs / bé que haurien de pelar-se-la.

EL CAPITALISME TALLA, / civilitza eficaçment, /
l'incontrol de la cobdícia. / Les organitzacions / teolò-
giques, teòriques, / que han comptat amb el factor /
humana per tenir vida, / han estat molt més cruels. /
Els convents, els monestirs, / de Munic o del Nepal /
són exemples comprovables. / Això a part, és el camí
/ que podrà interessar-se / pel cervell i que voldrà /
treure un guany de tots els somnis.

ASSUMIR L'HUMÀ, EN PES: / no deixar defora els
sognis; / i la culpabilitat, / rebaixar-la, mal que ens
costi, / amb tot el que és social, / cultural i psicològic,
/ i històric i moral, / és a dir: tot el que sobra.

4.- "Reproduir-nos d'una manera extrasomàtica" / "Criar els infants en unes fàbriques"

"Quan arribi l'hora en què puguem repro-
duir-nos d'una manera extrasomàtica o extracorporal
gràcies a la construcció d'úters artificials, òbviament,
incrementarem la nostra independència de la naturale-
ssa i, com a conseqüència, gaudirem de més llibertat."

MENTRE NO VULGUEM CRIAR / els infants en unes
fàbriques, / no hi haurà alliberament / per les dones.
Fer-les lliures / d'una servitud semblant / és el fona-
ment del canvi, / tant per elles, com pels homes / com
pels gays. I fóra un salt / metafísic de primera. / Més
de set-secents mil-disset / predicants es quedarien /
sense feina. No és res / per un tan gran benefici. [R]

EL QUE NO HA CANVIAT / gens ni mica és la manera
/ de la reproducció, / que és el punt on tot reposa: / la
misèria mental, / que és el gran motiu de queixa, /
Deslliurar completament / les femelles d'aquest càrrec
/ fóra el primer pas segur / per desfer la hipocresia, /
el desordre, parlant clar. / Que les màquines perfessin
/ tota la gestació / i, després, les guarderies. / -I les
dones, en atur? / -Llur cervell les guiaria / a distreu-
re's sàviament. / No hi hauria més novel·les / i, molt
menys cap telefilm / femení, tot psicològic. [R]

ABILLAR-SE PER SER ESTULTS. / [...] / El més gran
que hem fet fins ara / ha estat la clonació / -no hi ha el
menor dubte-, / car permet d'imaginar / meravelles,
entre d'altres: / una disminució / del furor de l'estultí-
cia. [...] [E]

5.- "Enginyeria genètica" / "Amb la tècnica dels gens podem fer miniatures"

"L'enginyeria genètica, en un futur pròxim,
ens permetrà, finalment, influir directament i d'una
manera positiva en el nostre genoma, no únicament
privant l'actuació de la selecció natural sinó emulant-
la completament".

"La selecció tècnica haurà facilitat el que en
el segle XXI encara sembla ciència-ficció: la implan-
tació de sistemes permanents d'informació al cervell,
els ciborgs ben desenvolupats, els ordinadors molecu-
lars..."

LA INFANTESA DURA MASSA, / i és temps suficient
/ per fer prendre males jeies / a les mares, car després
/ llur mirada de les coses / és errònia per complet. /
Un infant ja és un home. / La feblesa és el que fa / que
perfaci beneïtures. / D'aquí ve l'arrel del mal, / el que
causa tants malastres. / Un humà, nascut adult, / bé
podria prescindir-ne, / de les mares. Jo ho he fet / i no
puc comptar les gangues. [E]

HOM PODRIA ACCELERAR, / si trobéssim la manera,
/ la crescuda dels infants. / El cervell s'expandiria. /
Fóra l'alliberament / de les dones i els homes.

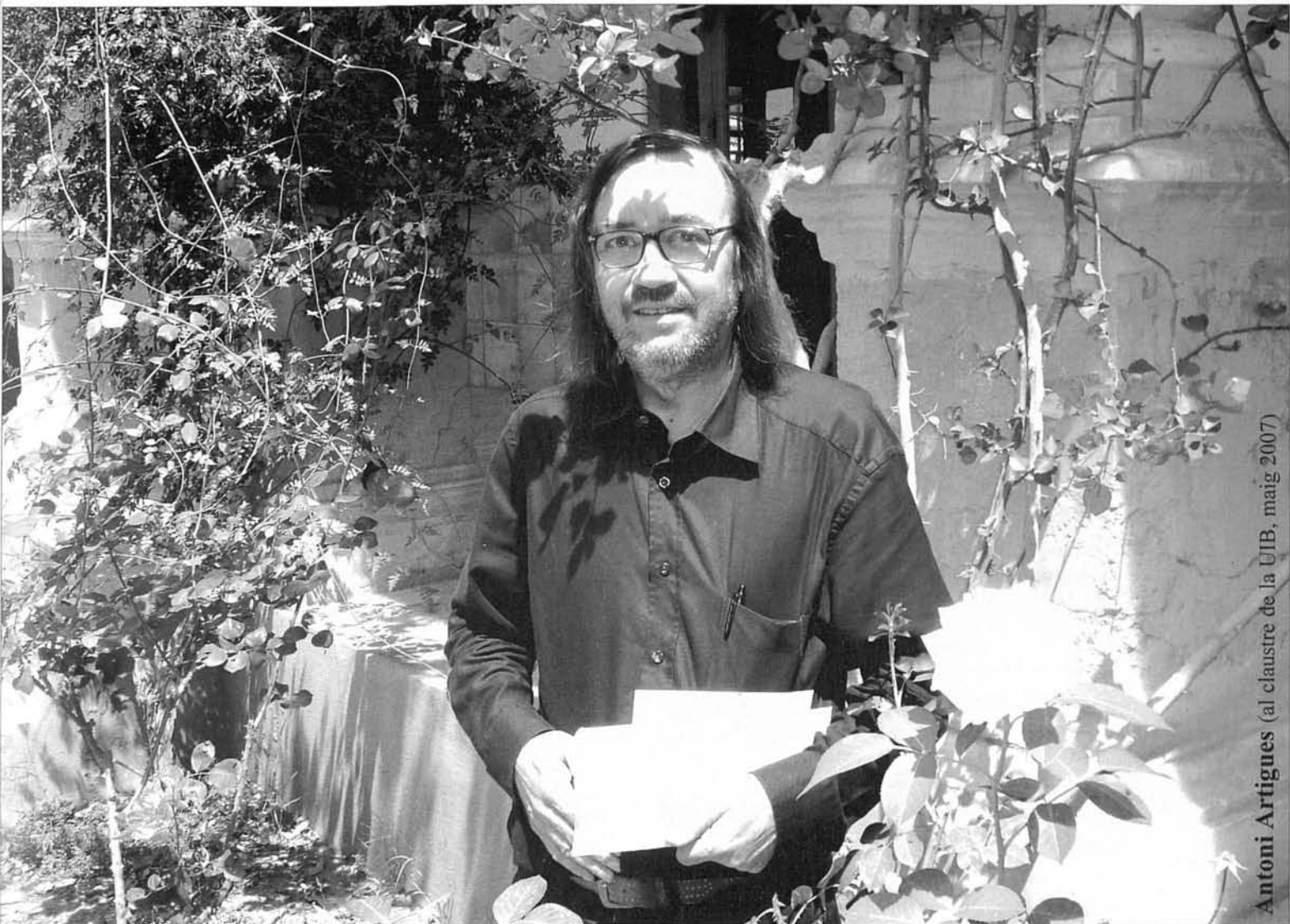
LA GENÈTICA ÉS LA REGLA / metafísica. Oblidem /
cabotades de filòsofs / cabotencs, catedralicis.

L'EDUCACIÓ FINS ARA / ha estat un fracàs complet /
-la revolucionària, / el més espectacular. / No tenim
altra sortida, / no ens queda més remei / que els
recursos de la tècnica, / aplicada a l'embrió, / quan
sabrem com és la cosa. / De primer, cal arribar / a
l'alçada que ens permeti / no mirar-nos al mirall / ni
escoltar més Aristòtil.

ÈL MÓN HA TORNAT PETIT. / -I depèn de com t'ho
miris. / Abans era massa gran. / El futur és encongir-
se: / reduir-ho tot. El cos, / pel que fa, és fora mida. /
Amb la Tècnica dels gens, / podem fer miniatures. /
Aleshores, el que hem fet / -els carrers, les cases, cot-
xes...- / no ens servirà per res. / D'això es tracta:
poder veure / que no són fets amb raó. / El tamany de
les formigues / és el just: no més brutor / en el gas de
l'atmosfera. [R]

6.- "Construir de nou cremant el passat" / "Dels ancestres, cal guardar just el que és pedra picada. De la resta fer-ne foc"

"És possible que el llenguatge del foc, que ha
ajudat la paraula, sigui la veu". (9)

Antoni Artigues (al claustre de la UIB, maig 2007)

“Construir de nou cremant el passat”.

DELS ANCESTRES, CAL GUARDAR / just el que és
pedra picada. / De la resta, fer-ne foc. / Llurs parà-
metres són foscos, / com ho són els dels vidents / de
les teles i els dels savis / que hi parlen desbridats, / que
no diuen el que saben, / car suposen que enganyar / els
roborà. Pardalades...! / Just els somnis han de ser / -
quan la tècnica els filmi- / els que ens han d'alliberar
/ d'un estat tan miserable. (10)

**7.- “El projecte *Homo ex-novo*” / “Ja
serem uns altres”**

“Produir entitats biològiques de manera arti-
ficial”.

“Proposo per a aquesta espècie quimèrica la
denominació *Homo ex-novo*”.

“El projecte *Homo ex-novo*, [...] a partir d'ell
podem començar a projectar valors operatius que per-
metin que el pensament de la nostra espècie no s'arti-
culi a imatge i semblança nostra”.

PARLEM DE L'APOCALIPSI. / No serà a causa del foc,
/ ni de l'aigua ni de l'aire. / És l'acceleració / de la tèc-
nica i la ciència / que faran de canviar / tan pregona-
ment les dades, / que o bé sucumbirem / o bé ja serem
uns altres. / És el que espero avui, / tal com dic en
mants passatges. / Considero que és error / prevenir-la
sement bleds / a l'hortet de la quintana. / Ningú no
l'aturarà, / perquè no cal aturar-la, / per la possibilitat
/ que les eines ens canviïn. [E]

Un poema de regal a manera d'inconclusió

JUST TINC DUES CERTITUDS: / m'orienten en el
dubte: / una és: sóc immortal; / l'altra: els altres no
existeixen. / Em consola de saber / que els cretins no
ho poden creure. [E]

Antoni Artigues Bonet

Poetes francesos d'avui / CLAUDE GUERRE

CLAUDE GUERRE va néixer al sud de França (Avignon, 1948). És realitzador de ràdio, autor teatral i director de escena. Ha escrit sis llibres de poesia, vint de teatre i una novel·la. Com a dramaturg, en la seva obra destaquem les peces teatrals: *L'orge et le rouge-gorge*, *Marítima 81*, *Les années de lune* i, en poesia: *Vincent à l'enterrement de Mireille*, *La chanson des paysans* i *Dans le jardin de mon père...*

NUIT NOIRE D'ÉTÉ

*Le métro saute sur ses rails
comme les deux bâts d'un âne
tes seins volent lourdement.*

*Dimanche soir d'été, la fête finie
fusent deux ou trois pétards retardataires
pétard ! ce sont les plus beaux.*

*Un jeune homme, sa mère en bas l'attise
brise les branches d'un lilas
qui dans la nuit protégeait ses grappes.*

*Une femme sur le trottoir d'en face
je vois ses jambes blanches
promène son chien à pas lents.*

*Attirer la foudre sur moi
pour se débarrasser le pauvre monde
là-bas ils n'auront pas mal.*

*Un couple sort d'une maison
il me demande du feu
elle me donne ses yeux.*

*Une femme a fermé son volet
elle a dit bonsoir, incroyable
comme son visage était ouvert.*

*Un nègre mis comme un dimanche
et c'est dimanche
alors il marche allègrement*

*vers moi: chef, vous avez du feu ?
il fait chaud c'est pas croyable
on dirait l'Afrique, il a dit.*

*Un souffle soulève les âmes du sol
où elles passaient la serpillière
vers le ciel elles chantent des cantiques.*

NIT NEGRE D'ESTIU

El metro corre sobre els seus rails
com els dos bats d'un ruc
els teus pits volen pesadament.

Diumenge vespre d'estiu, la festa acabada
es desfan dos o tres petards retardats
petard! son els més bells.

Un xicot, la seva mare abaix l'atia
romp les branques d'un lilàs
que de nit protegia les seves grapes.

Una dona sobre la vorera d'enfront
veig les seves cames blanques
passeja el seu gos lentament.

Atreure el llamp sobre mi
per desembarassar el pobre món
allà baix no tindran mal.

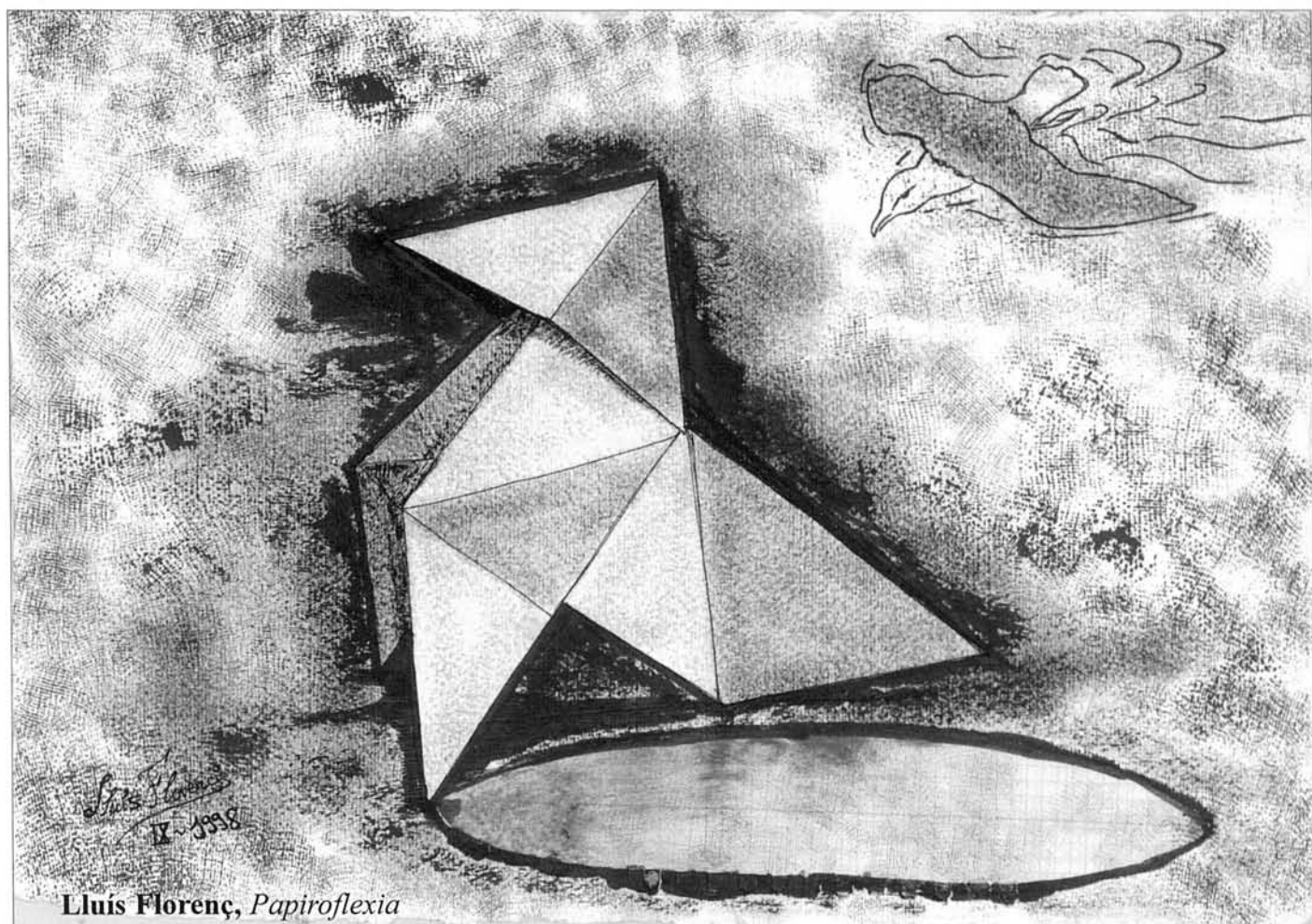
Una parella surt d'una casa
ell em demana foc
ella em dona els seus ulls.

Una dona ha tancat el seu finestró
ha dit bona nit, increïble
com el seu rostre era obert.

Un negre al pas d'un diumenge
i és diumenge
aleshores camina alegrement

cap a mi: senyor, té foc?
fa calor no és creïble
dirien l'Àfrica, ha dit.

Una bufada aixeca les ànimes de terra
on elles passaven l'arpillera
cap el cel canten cànctics.

Ocell de paper

Li tallen les ales.

Li tallen els somnis.

Li tallen la llengua.

Li tallen les cames.

La maten

Mireu-la!

Fa fred i por

Joan, Josep, Miquel, Robert,
Artur, Gabriel, Macià, Francesc!

Aturem - ho!

Maria Victòria Secall

Una rosa, sucre i vi

Deia el llapis a la fulla de paper:

- Deixa't fer!

I el silenci cridava
més fluix que mai
oferint intimitat.

Quin plaer!
Cada mot era tija d'amor
espigant llums encisats.

Una rosa,
sucre i vi.

- Escriu!
Escriu-me a sobre. Més i més!
(el prec era gemec).

Resplendien els estels
en les ratlles de carbó.

- Així! Així! Així!
No paris. Quin delit!

L'embat
anava esmicolant el temps.
Blanc de lluna. Blanc d'ardor.

Una rosa,
sucre i vi.

- Fes-me!
Deixa'm fer!

Paraules. Frases.
Poesia... poesia.
Llapis.
Fulla de paper.

Julià Obrador

Sa Ràpita, 21 jul. 05

(Inèdit)

Crespí i Alemany (tècnica mixta sobre paper, 2001)

El mussol i la musa

Abans de res, vull agrair, a més de la vostra presència, l'atrevida idea i la beneïda inconsciència amb les quals el protagonista de la nostra trobada, Josep Noguerol, em va proposar fer la presentació d'aquest *El mussol i la musa* que es presenta per si mateix, i encara més si es llegeixen les paraules de la solapa i la seva nota preliminar.

He dit "atreviment" i "beneïda inconsciència" de l'autor, perquè Mallorca gaudeix d'un nodrit grup de creadors de poesia, de poètica també, que podrien dir més coses i molt millor que jo.

Però ja ho veieu, em va convocar a mi i un no pot dir "no" a Josep Noguerol, generós des de la seva escriptura, sobretot després d'hores i hores de conversa compartida, i després d'haver llegit ja fa uns quants anys els poemes llavors inèdits que va tenir l'amabilitat de confiar-me en una caseta de camp.

Però anem per parts. En Josep va néixer a Palma l'any 1957. Va estudiar en un col·legi burgès liberal, com és el Lluís Vives, on rebé un ensenyament que avui podríem qualificar d'avançat dins el seu temps. En acabar el COU, va estudiar uns anys a la Facultat de Dret -en realitat, Secció Delegada de la Universitat Autònoma de Barcelona-, on va practicar una lleu demència per prescripció facultativa contra la brutalitat del món. Llavors en Noguerol ja destacava pel seu compromís amb l'art, realment el vivia amb una intensitat extrema, sense reserves. Al cap d'uns anys, renaixent de les seves cendres com un fènix, es va llicenciar en dues filologies, la catalana i la hispànica. Ha exercit, sense gaire vocació, de professor al llarg d'una dècada i fa de botiguer, i és pare d'una família nombrosa. Ha trobat temps per estudiar sofrologia i els seus vicis confessats són l'amistat i els viatges; viatges tant pel món com pel seu interior, gràcies a la lectura. I tots dos han deixat una marca decisiva en la seva escriptura, que sorprèn a la vegada per la seva precocitat -als setze anys ja col·laborava en la revista de premsa forana «Voramara» de Peguera-, i pel seu monolingüisme literari, un fet insòlit encara avui en el seu gremi, i més en una persona com ell, que parla mitja dotzena de llengües. Al cap d'uns anys, no gaires, va ser un dels promotors de la revista de poesia «L'Ombra Vessada» i un dels organitzadors més actius de les cinc mostres de poesia jove a la Universitat.

Com a autor de llibre, en canvi, s'incorpora més tard, perquè no serà fins l'any 1982 quan apareixerà el seu primer poemari, *Estones d'ones*, i encara en una edició d'autor, com el seu segon llibre, *Terra groga*, tret l'any 1983. Són anys en què la vida

de Josep Noguerol gira al voltant de tres móns, localitzats a Palma, Algaida i Peguera: l'universitari, el pagès i el turístic. El seu primer llibre és representatiu sobretot del darrer món esmentat, en què aplica una tècnica fotogràfica (no debades l'aplec de poemes central se subtitula *Cinc imatges amb flaix i deu sense*). El seu segon llibre és el fruit d'un viatge al nord d'Àfrica, que reflecteix molt bé la curiositat i l'interès d'en Noguerol pel que és primitiu i per les cultures mediterrànies i antigues, sempre contrastats amb un cert irracionalisme, un misticisme nostàlgic i la ironia omnipresent. Encara en el seu tercer llibre, *La ciutat tankada* -títol susceptible de ser interpretat, com la majoria dels seus títols, de diverses maneres-, Noguerol insisteix en el poema entès com una fotografia instantània, com un detall lluminós, i encara que pugui semblar una paradoxa ho fa rebutjant el vers lliure i adoptant la brevíssima estrofa clàssica japonesa, la tanka. El quart llibre d'en Noguerol, *La caravana de la poesia*, va obtenir el premi Bernat Vidal i Tomàs l'any 2002. Aquesta obra assenyala, per mi, un punt d'inflexió en la seva producció poètica.

Alexandre Clariana

JOSEP NOGUEROL

El mussol i la musa

MAGATZEM CAN TONI

Portada de *El mussol i la musa*, de Josep Noguero, amb il·lustracions d'Alexandre Clariana, publicat dins la col·lecció «Magatzem Can Toni», per Edicions Documenta Balear, Palma, 2007, www.documentabalear.com

D'una banda, la curiositat insaciable del poeta s'estén cap a cultures molt més exòtiques des del punt de vista del nostre etnocentrisme. Passatger en trànsit que fa camí cap a una inabastable Tombouctou, punt de partida de les caravanes a què fa referència el títol del llibre, que ens ofereix uns poemes riquíssims de sensacions, plens d'imatges i metàfores desconcertants, i d'una màgica sonoritat. D'altra banda, el poeta troba en el sonet (tots els poemes del llibre són sonets) un mur de sosteniment davant l'excés d'imatges que artísticament podrien haver-lo fet desbordar, perquè al cap i a la fi la torrentada d'imatges no és per si mateixa una prova de poder creador; ben al contrari, ja sabem que també pot derivar de la immaduresa tècnica d'un poeta sorprès pels esdeveniments i pels sentiments. Aquell any, el capicua 2002, publica el llibre de contes *Camí de Kazakhstan i altres narracions*, un llibre que, segons el meu parer, té, al marge dels seus valors independents, la propietat d'ajudar a perfilar el contorn d'una promoció de narradors que s'han donat

a conèixer amb un cert retard, però que cal situar entre la generació dels seixanta i la dels noranta: em refereixo a Pere Rosselló, Antoni Mas, Tana Marcé, Miquel Àngel Lladó... En canvi, no m'atreiria a afirmar que en Noguero formi part de cap generació poètica, més aviat m'inclín a pensar el contrari, perquè està més a prop dels poetes romàntics alemanys o dels simbolistes i modernistes de la fi del segle XIX que de cap dels seus coetanis.

D'altra banda, no cal dir que la narrativa de Josep Noguero participa de les característiques generals de la seva poesia, com va confirmar l'any passat amb la publicació de la seva novel·la *La flama marina*. De fet, *El mussol i la musa* que presentam anit exemplifica molt bé l'assimilació plena de les característiques temàtiques i estètiques anunciades en els llibres anteriors, i encara que es tracta d'un llibre de poemes, tampoc no el podem separar de la seva obra narrativa. De fet, la meitat del llibre està escrit en prosa, diguem-ne poètica si ens plau. I és que la distinció de gèneres no té cap sentit per a Josep Noguero. La diferència entre *El mussol i la musa* i els llibres anteriors potser està en el fet que es tracta d'un llibre menys unitari que els anteriors, perquè es compon de quatre parts ben diferenciades tant en el fons com sobretot en la forma. El primer, "Cants marroquins", és un conjunt de poemes en prosa que situa en terres africanes; el segon el conformen dotze poemes en vers lliure; el tercer és un aplec de sonets; el quart bloc recorda, per la fabricació d'imatges i l'ús de l'estrofa de cinc versos, *La ciutat tankada*. I la darrera part del llibre, les "Epístoles a la Tramuntana" tornen a ser poemes en prosa que podríem enllaçar amb alguna narració de *Camí de Kazakhstan i altres narracions*.

Partint d'aquesta diversitat, que també és un símptoma d'allò que hem anomenat la modernitat, l'anàlisi d'aquest llibre ens hauria de servir per analitzar el conjunt de la seva obra, i també la seva evolució. D'entrada, em sembla evident que l'objectiu primer de l'autor és el de crear un món ideal on evadir-se del món real, que l'autor menysprea i rebutja amb tots els seus convencionalismes morals. En Noguero és un autor antirealista; a vegades fins i tot sembla que tengui aversió a designar les coses pel seu nom. Estèticament, en Noguero mostra un gran interès per la forma, el seu vocabulari és culte, fins i tot diria que exòtic; la seva sintaxi es pot fer complicada; les imatges i els conceptes són sovint hermètics; posa èmfasi en els aspectes musicals del poema i la figura retòrica que més empra consisteix en l'associació d'elements que provenen de diferents dominis sensorials. Només per posar-ne un exemple, escoltau aquests versos del poema "Capgròs":

*Passen eixuts els dies vora les setmanes
Entre fugitius pensaments daurats
I confortables rutines de foscors.*

Pel que fa al contingut, pot mostrar atracció estètica pel que decau o agonitza, per la mort, fins i tot pel que és morbós, pervers i corromput. Això és ben evident en la quarta part del llibre. Hi ha un interès acusat per la vida interior, fins a l'autoanàlisi potser excessiva, tendint a l'evocació de sensacions i emocions exquisides; hi ha, finalment, una insistència en el tema de la dona venerada (dona angelical) i la dona tema (dona fatal o dona vampir). En aquest sentit, m'agradaria ressaltar el concepte de l'amor d'en Noguerol, que ja destaca, segons el meu parer, en el mateix títol. Perquè aquest és, sobretot, un llibre sobre l'amor. L'amor que no distingeix entre raó i sentiment, entre allò real i allò irreal. L'amor com a enlluernament i encís, com a experiència que ens permet recuperar la unió amb el món i els poders de la naturalesa, però també com a fosc i mal, com a missatger inesperat de la mort. Tots els temes i obsessions romàntics són en aquest llibre: la primacia del desig, la fusió entre l'amor i la mort, l'alienació, el culte als sentiments per damunt de la raó, i la importància del món

nocturn, dels presagis i la imaginació. En *El mussol i la musa* es planteja aqueix dualisme essencial de l'home, que ha de fer conviure en el seu cor ordre i sentiment, vida i mort, llum de les tenebres i llum del cel. Cada un d'aquests extrems dona pas a una mena d'amor: l'amor cortès i feliç que ens acostava al món, l'amor com a encantament; i l'amor fosc i terrible, que s'enfronta als límits, l'amor com a embruixament fatal.

Finalment, vull destacar que en tota la producció literària de Josep Noguerol subjeu la idea de crear una obra d'art total. L'anhel de la fusió de les arts, que caracteritza les manifestacions culturals més avantgardistes del segle XX -arts plàstiques, cine, música, òpera, teatre i *happening*, art multimèdia-, s'ha manifestat en el cas d'en Noguerol en la col·laboració d'artistes com Josep Maria Forteza i Pino Sturniolo. *El mussol i la musa* no seria el que és sense els dibuixos d'Alexandre Clariana.

Moltes gràcies per haver-me escoltat.
Amb tots vosaltres, en Josep Noguerol.

Antoni Nadal

Abril de 2007

Alexandre Clariana

JOSEP NOGUEROL MULET (Palma, 1957) és llicenciat en Filologia Catalana i en Filologia Hispànica. Ha col·laborat en diverses revistes literàries i en premsa en català. Ha publicat quatre llibres de poesia: *Estones d'ones* (1982), *Terra groga* (1983), *La ciutat tankada* (2000) i *La caravana de la poesia* (Premi Bernat Vidal i Tomàs, 2002). També és l'autor del volum de contes *Camí del Kazakhstan i altres narracions* (2002)

Afegiu-vos a la nostra lluita i ajudau-nos a conservar el monestir i el seu entorn rural

www.salvemlareal.org

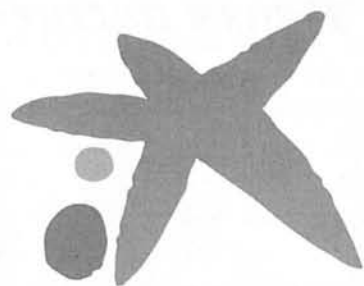

S'Esclop, Quadern cultural

no tornarà cap original que no hagi sol·licitat i es reserva els criteris de selecció i tipogràfics. El escrits lliurats al consell de redacció - que no excediran l'extensió de tres fulls a doble espai - hauran d'anar signats amb el nom i llinatges i acompanyats del D.I., l'adreça completa del remitent i d'un telèfon de contacte. Si l'escrit procedeix d'un col·lectiu, el signarà,

com a mínim, un dels seus components, que se'n responsabilitzarà. Si ens voleu comunicar qualssevol suggeriments, enviau-nos-los a l'apartat 5222 de Palma, districte postal 07011, Mallorca, Balears

S'Esclop, Quadern cultural surt cada dos mesos i es pot adquirir a quioscs i llibreries per 3,25 euros o també mitjançant subscripció: sis exemplars a l'any per 13,50 euros.

"la Caixa"

**235 Oficines
al seu servici**

*L'oficina de Joan Alcover,
07006 Palma, al seu servici*

Anunciau-vos a

S'Esclop

Quadern cultural

Espais disponibles per a publicitat
Telèfon 639-954223

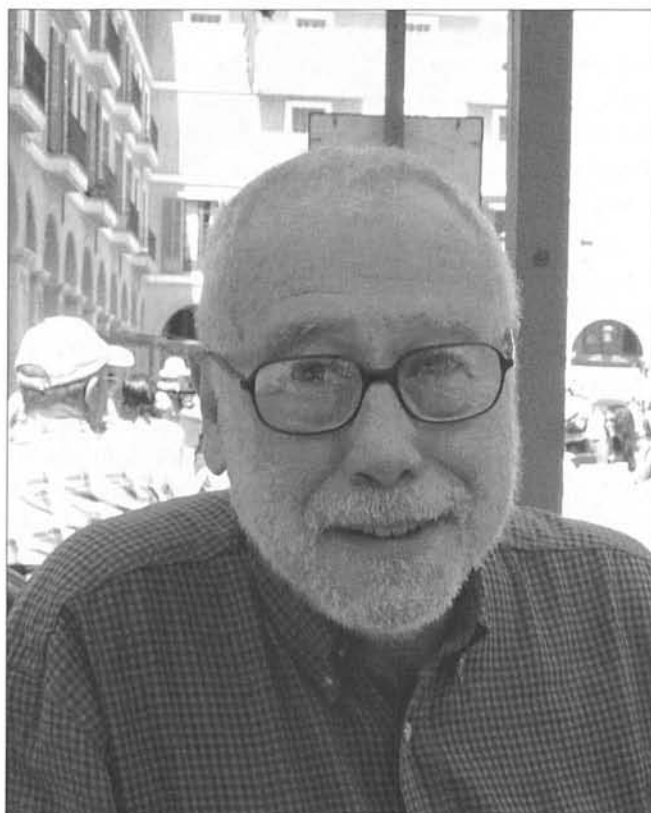

Col·laborau-hi, feis-vos-ne socis!

Associació Mallorquina de Salut Mental Gira-sol

Passeig de Marratxí, 11 - Son Gibert, 07008 Palma - Telèf. 971 - 28 51 23

Dansa nocturna, de Pere Joan Martorell

Jaume Pomar (Plaça Major de Palma, 2006)

Ara fa un poc més de cinc anys, el desembre del 2001, aquí, a Lloseta, vaig assenyalar algunes característiques de la generació de Pere Joan Martorell. Fou amb motiu de comentar la presència de cinc mallorquins a l'antologia *21 Poetes del segle XXI* (2001) seleccionada per Ernest Farrés, que, juntament amb Martorell, havia considerat l'obra de Miquel Bezares, Antònia Arbona, Antoni Xumet i Sebastià Alzamora. Tornant damunt el tema, entenc que hom podria parlar de la "Generació del tombant de segle", donat que es tracta de poetes que fan acte de presència a les acaballes del segle XX i donen els seus fruits madurs ara mateix, en els inicis del XXI. Una generació que ha crescut marcada pels esdeveniments recents que han conformat el nostre món d'ara mateix: la caiguda de les Torres Bessones i l'atemptat al Pentàgon (11-S 2001), les guerres d'Afganistan (2001) i d'Irak (2003), la doble amenaça mundial dels fonamentalismes enfrontats de Bin Laden i George Bush Jr., la matança d'Atocha (11-M 2004) i, en general, la sensació de viure un temps de transició -com ho són tots-, que ens pot dur al desastre o, pensant en positiu, a la superació definitiva de les contradiccions que tenen amenaçada la pau mundial.

A les Illes, concretament, observem que aquests poetes, amb d'altres que s'afegeixen a la llista, els

darrers de moment serien Manel Marí (Eivissa 1975), Joan Cabalgante Guasp (Palma 1976) i Jaume C. Pons Alorda (Palma 1986), potser algun altre, no ho sé, aporten veus renovadores amb una gran llibertat creativa. No s'arregleren dins escoles o preceptives concretes. Al meu escrit esmentat, del 2001, observava que aquesta generació, amb molta gent nascuda a la Part Forana, havia anivellat ancestrals desequilibris entre camp i ciutat; no s'havien enemistat amb les generacions anteriors per problemes de competències, i pesava damunt tots ells el fet d'ésser universitaris formats a la UIB, arran del seu desenvolupament del 1992. Totes aquestes característiques generacionals conflueixen en la persona de Pere Joan Martorell (Lloseta 1972), que es llicencià en psicologia el 1996 i el mateix any es postgraduà en psicologia clínica en el Centre de Psicologia Conductual Aplicada de Palma. Amb la seva carrera ha pogut trobar un "modus vivendi", perquè la poesia no és com la rajola o el marès: amb la lletra escrita un no pot arribar més enfora de Ses Arasses.

Però en el camp poètic, la projecció de Pere Joan Martorell comença a ser prou important. És autor de nou reculls de poemes, un de relats i una novel·la, havent aconseguit un fotimer de premis, alguns de notable importància, com la Viola d'Argent dels Jocs Florals 2004, per *Llibre de cera* (2005) o, amb el recull que avui ens ocupa, *Dansa nocturna* (2007), el Joan Alcover de Poesia en els Ciutat de Palma del 2006. Comptat i debatut, amb 35 anys, Martorell es perfila com un dels poetes més sòlids de les noves generacions. Amb una temàtica constant, insistent, de signe autobiogràfic, la pèrdua dels amics i dels éssers estimats, l'amor i la mort, el pas del temps que devasta la primera i la segona joventut, Pere Joan Martorell ha construït un univers poètic molt personal que ha anat afinant, depurant, llibre rere llibre, fins que en poc temps, com semblava anunciar Bartomeu Fiol en el pròleg de *Llibre d'Eros* (1998), ha fet sonar els canons de la bateria de Sant Carles i també els de Montjuïc. Observem que els seus dos darrers llibres, premiats a Barcelona i Palma, vénen avalats gloriosament per dues personalitats literàries del cap i casal tan prestigioses com el crític Sam Abrams i el mestre de poetes Màrius Sampere. La profecia de Fiol s'ha fet realitat.

Dansa nocturna és un llibre dens, unitari, molt pensat, molt ben construït, que defineix l'aventura, personal i col·lectiva, d'un home entre els homes sotmès a "l'odi d'uns déus sense memòria". Amb poemes llargs, escrits donant llibertat i amplitud al vers, amb veu rotunda i tarannà independent, construeix,

estructurat en quatre seccions, un retaule del dolor d'estar viu dins un món que s'esberla, envoltat d'ombres i de nit, on s'entreveuen uns éssers que s'agiten cap al seu final. I amb aquests elements aprofundeix un llarg intent d'autobiografia, que és de fet un palimpsest prolongat al llarg de tota la seva obra poètica. És a dir, al llarg d'una vida que ha decidit recórrer -com assenyalava Pere Rosselló Bover en el pròleg de *Breviari de la cendra* (2001)- "amb el sarró curull de saviesa i d'humilitat, tal com fan aquells que han comprès que l'important no és l'arribada, sinó el trajecte". Sempre a la recerca de "la veritat intangible del poema definitiu".

I la maduresa li ha arribat, plenament, a partir del seu penúltim recull, *Llibre de cera* (2005), quan ha sabut establir un equilibri artístic entre els diferents elements culturals que intervenen en la seva escriptura, amarats de literatura, filosofia i psicologia. Sam Abrams ho ha sabut veure amb exactitud en el pròleg i assenyalava unes constants que ara tornem a trobar a *Dansa nocturna*, sempre enriquides per "un profund sentit de pietat en mirar el món, un profund sentit d'equanimitat i justícia, i, finalment, un perfecte sentit d'equilibri entre el jo líric del poeta i els altres membres de la comunitat al seu entorn".

La lucidesa, però, ha hagut de fer el seu camí, i no m'estranya gens que en el llibre que ens ocupa, Màrius Sampere, un prologuista de luxe, detecti i ens ofereixi, abans d'entrar en el text de Pere Joan, aquestes paraules del nostre poeta que defineixen la condemna:

*"Ara que escriure
és talment una lluita perduda
-exili del temps, nafra perpètua-"*

La damnació envoltada d'una atmosfera d'obscuritat i d'ombres per desenvolupar aquesta dansa nocturna a contrallum de tantes esperances decebudes, en la lluita per endavant perduda contra la mort, contra la por i ses causes i el pas del temps. Sempre amb una espurna d'esperança definida en la citació inicial d'Eliot: "*Sols en el temps es conquista el temps*". "*Only through time time is conquered*", podem llegir a *Quatre quartets* (1943), en el vers final de la segona part de la primera secció: Burnt Norton, que Àlex Susanna tradueix (1984), potser amb més precisió, "Sols a través del temps el temps és conquerit", la mateixa solució adoptada per Lluís M. Aragó (1965): "Només a través del temps el temps és conquerit", i José María Valverde (1978): "Sólo a través del tiempo se vence al tiempo". I s'escau observar, ni que sigui de passada, que en el poema esmentat, el sintagma "la dansa" apareix de manera reiterada: "la dansa al llarg de l'artèria", diu Eliot, i també, "si no

fos pel punt, el punt fix, no hi hauria dansa, i l'únic que hi ha és dansa". D'aquí sorgeix, sens dubte, el títol de *Dansa nocturna*, que en el cas de Pere Joan Martorell fa referència a un moviment intern de reflexió, de consciència. Un component ètic a partir del qual se sent implicat amb un temps, una gent i una terra. Al marge de la poesia, el seu compromís polític, ben conegut en aquest poble, en seria una mostra fefaent.

I ara caldrà que m'expliqui una mica. No he volgut insistir en la correcció d'un vers eliotià traduït per establir cap apriorisme pedant de mestretites, saberut milhomes, ni prop fer-hi. Una figura tan genialment reaccionària com T. S. Eliot s'ha d'entendre en el sentit que ofereix una lectura religiosa, però també en el sentit d'una consciència històrica col·lectiva propiciada per la primera guerra mundial. Per tant, el temps eliotià té una lectura correcta també com a temps històric. I com diu Jaime Gil de Biedma, referint-se a la traducció Àlex Susanna: "nada hay ocioso, nada hay caprichoso, hasta la más humilde y menos apercebida preposición está allí trabajando". "A través del temps" implica un sentit dinàmic que "en el temps" podria ésser estàtic, immòbil, i la història està en moviment, l'estem fent, entre tots, dia per dia.

Les dues primeres parts del llibre de Martorell, "La memòria de l'oracle" i "Mística del foc", admeten una lectura de signe elegíac quan diu: "L'adolescència és la primera lluita perduda". I encara més en el contingut global del poema "Aniversari", amb l'homenatge molt reiterat, sense repetir-lo mai, que fa anualment a una tomba anònima o secreta, amb "un ram de roses blanques". Eros i Thànatos, el record i l'oblit, el pas del temps, són temes eterns que ens obren la porta d'aquesta dansa nocturna feta d'insomnis, de malsons, d'esperances decebudes i de combat contra les ombres des de la nit mateixa. Com quan mira la fotografia d'una família humil i assumeix que:

*"Contemplant-la ara, entre les mans,
es fa evident el pas del temps
sobre nosaltres,
aquest incert camí vers les ombres
del misteri"*

Així, poema a poema, Martorell basteix un edifici en el qual ha madurat l'autobiografia reflexiva d'un jo poètic que transcendeix la certesa de la mort i, alhora, la passió urgent de viure per defugir el fred, la por, l'enyorança del foc i el paorós esguard de la tenebra. "Sempre darrere els ocells invisibles de l'esperança", com deia Carles Riba recordant Màrius Torres. Una esperança personal i col·lectiva, en el cas d'en Pere Joan, damunt aquesta terra que és seva i vol fer-la de tots.

El final de "La memòria i l'oracle" ens porta representacions de la infància, des del record d'una vida viscuda quan encara no era gaire necessari pensar-la, amb els ecos

*"d'un passat feliç i just,
imatges d'una Arcàdia on jugàvem
a lladres i policies,
a conillons, a encalçar la pilota,
i lluitàvem també contra els terribles
invasors de l'altra barriada"*

Aquesta instantània enllaça amb la segona part, "Mística del foc", on l'autobiografia ja dona entrada als primers contactes amb la cultura. La memòria dels estudis secundaris ens informa sobre els primers contactes amb la poesia i la literatura -Homer, Cernuda, la llegenda del jueu errant-, però sobretot:

*"els ecos maleïts de Cioran,
les flors verinoses de Baudelaire,
l'alquímia dels mots de Rimbaud"*

I ben a la vora del drama o la tragèdia constant de la vida i la mort, l'inventari denotat i connotat dels poetes universals que han marcat nous camins a la lírica dels temps moderns: Rilke, Pavese, Yeats, Cummings, Pound, Eliot, els surrealistes francesos, etcètera. Amb ecos, també, dels grans poetes nostrats de tots els temps: Ausiàs March, Riba, Salvat-Papasseit, Espriu, Martí Pol, Vicent Andrés Estellés, Ferrater, Vinyoli, etc. Més concretament, encara, ressons dels poetes mallorquins que han aixecat columnes sòlides per sostenir l'edifici: Rosselló-Pòrcel, Blai Bonet, J. M. Llompарт, M. A. Riera o Bartomeu Fiol. Aquesta pluralitat de lectures les ha rebudes com una esponja. I al llarg d'un dilatat procés d'escriptura, han arribat a conformar amalgames que enriqueixen un discurs que no es troba ja sota el domini directe de la influència. Pere Joan Martorell, en les seves darreres publicacions, ha trobat una veu personal, autèntica, interioritzada, irrepètible. Una veu que, passa rere passa, construeix una obra ambiciosa, singular, dins el vast panorama de la poesia catalana d'avui.

De vegades fixa la mirada en un fet qualsevol de la vida quotidiana i, mitjançant el sortilegi o l'alquímia dels mots, la realitat observada es transforma, deixa d'ésser un fet repetit de cada dia i entra en una dinàmica capaç de modificar les coses, adquirint, al mateix temps, una força que altera i commou la mà que escriu, l'ull que ha sabut mirar i l'ànim del lector al qual s'adreça. En el poema "Retorn a casa", hom percep aquest fenomen dialèctic a partir d'un fet tan trivial com acabar la feina a la tarda, creuar les avingudes de Palma i agafar el tren per tornar a Lloseta.

Aquí, els sentits del poeta actuen per copsar "el fred obscur de la tarda" i, davant la finestreta del vagó, reconeix el seu "rostre cansat, la brillantor d'uns ulls ferits per la foscuria i l'enyorança". Transcendeix el fet d'anar en un vagó ple de gent i trobar-se parlant "una llengua estranya, desconeguda", protegit "dins una cuirassa protectora amb els seus llibres, els seus temors, les seves misèries...". Intervé una nota de l'absurd que s'engendra dins la vida quotidiana, el revisor no el veu i ell se sent invisible mentre té al davant dos joves que es besen lascius. En el retorn a casa, el tren esdevé "serp metàl·lica que cerca el cor de l'illa" i ell se sap acompanyat per les inalterables muntanyes de la Serra, amb els "punts de llum" que "són llars quasi perdudes, vells temples on homes i dones es preparen per acomplir el ritual del pa i el vi abans de cloure els ulls, abans de temptar el desig". Però coneix massa la contrada i no pot evitar l'evocació dels malsons de cada dia: dones apallissades o fills reclamats "per la veu del silenci". Ja al final, aquest observador de la realitat hostil cercarà aixopluc en "els versos d'un autor clàssic", farà memòria "dels amics del barri", anys enrere, i anirà a la recerca del refugi final: "els braços amatents d'una dona amb els ulls negres".

La tercera i la quarta part, "Ídols de fang" i "Vigílies", malden per accentuar un plantejament culturalista del fet poètic. Traspuen algunes fonts filosòfiques, d'antuvi predilectes, volent donar pes al vers (Plató, Schopenhauer), o estableixen relacions, per ventura, amb les conegudes preferències pictòriques de l'autor (Hieronymus Bosch, Kandinsky, Klee, Kokoschka, Picasso). Però al mateix temps, introdueix, crec que per primera vegada, elements de cultura orientalista, concretament xinesa, i referents musicals (Wagner, Berlioz, Saint-Saëns, Txaiovski), subratllant o contrastant un punt de vista.

Un deixeble de Li Po actualitza el discurs del mestre amb un component ètic pessimista quan parla de "les virtuts i els defectes de la nostra tribu confusa i sotmesa, a punt d'extingir-se". I posa en boca del mestre Tang un dicteri, advertint-nos que "no corren bons temps per a la lògica. Haurem d'esforçar-nos a reformular els principis i les teories; reorganitzar molts d'esquemes de pensament i bona part dels conceptes". O, pitjor encara, un missatge punyent de desfeta: "¿Com podem salvar-nos del naufragi si tanmateix les illes estan habitades per tota casta de caníbals i dementes?". Uns signes inquietants, mentrestant, assenyalen l'Apocalipsi i la mort o la deserció dels homes bons. Precisament perquè no corren bons temps per a la lògica.

De la distorsió i estranyament de la lògica, s'esdevé el llarg camí impossible cap a la terra promesa. Amb vanes, per bé que justificades, imprecacions a "la culpa d'un déu tan blasfem com injust". Així, el

fracàs de l'escriptura, i la seva grandesa, haurà de ser continuar un "etern combat contra guerrers invisibles". Un combat des de l'escriptura mateixa, per tal de copsar els mecanismes de la seva fal·làcia, tot apropant el discurs a la veu del silenci. Perquè música, pintura, poesia, la triple punta de llança estètica que havia de portar-nos el temps nou, de moment ens deixa només a les portes de la utopia. Hi ha encara molta pedra i esquerra per picar, moltes portes per obrir, molta ignorància que il·lustrar, molt cinisme que espoltrir, molta covardia que dejectar brutalment. Enmig d'aquest panorama desèrtic, allunyat de remeis, tan llunyana la llum de l'esperança, la frag-

mentació dolorosa del nostre món ha posat el poeta Pere Joan Martorell tota la nit en dansa. Així s'ha engendrat la seva *Dansa nocturna*, no com una evasió de lletraferit, sinó com un acte bel·ligerant. Tot i saber que el seu discurs forma part de la gangrena social - "El meu dolor és no haver pogut resoldre / els misteris de la llum i la tenebra"- , ell vol posar fonaments per a la recerca de cauteris i desinfectants.

Jaume Pomar

(Llegit a Lloseta, 17-V-07)

Infància

Coneixíem la natura del foc,
la llum furtiva del misteri.
Ja no crèiem en bruixes ni en dimonis,
però conservàvem intacte
l'esperança d'una terra promesa, el somni
d'un guerrer que ens salvaria de l'abisme,
l'odi d'uns déus sense memòria.

Ens crèiem homes, valents herois.
La nostra religió era l'amistat; la fe
es concretava en l'èxtasi
dels ulls engegats amb la nuesa i el desig.

Espantàvem cans i moixos,
martiritzàvem dragons i conills,
potser per expiar les nostres culpes
amb la sang de la innocència.
Detestàvem el crepuscle
-avis de retirada-,

com el suïcida que fugí de la nit
per no sucumbir a la crida del silenci.

Hem seguit camins; hem agafat dreces;
hem dit el nom de les coses més antigues i estranyes;
hem desxifrat alfabets i enigmes;
hem conegut els excessos del cos perdut en la fosca...
Sols ens resta la promesa
de venjar el fosc abisme de la memòria.

Fotografia

Tenyida amb la llum dels anys que impacta
sobre la fusta noble del canterano,
té el color esgrogueït
dels homes amb el fetge rosegat
per l'alcohol i el fracàs.
Contemplant-la ara, entre les mans,
és fa evident el pas del temps
sobre nosaltres,
aquest incert camí vers les ombres
del misteri.

És un retrat de família: gent humil i treballadora
que somriu a la càmera com si aquell dia
de festa no hagués d'acabar mai.

Puc veure l'ardència d'uns ulls ja consumits,
el fresc somriure que la innocència
dibuixa sobre els llavis dels infants,
el deix nostàlgic, excessivament seriós,
amb què el cappare es dirigeix a l'objectiu,
com si els seus pensaments li fessin recordar
tota la feina pendent: els animals sense arreglar,
la teulada que s'esbuc, una altra discussió
amb la dona que té al costat,
aferrada al seu braç per evitar sospites d'adulteri.
Són sis persones que avui, encara que visquin,
ja no existeixen. Els anys
avancen incessants i nosaltres,
amb la claror de l'alba,
retrocedim cap a zones fosques, abissals,
de l'ànima del temps.

Pere Joan Martorell

De *Dansa nocturna*, Premi Ciutat de Palma «Joan Alcover» de poesia, 2006. Publicat per Editorial Moll

La permanència de l'instant

*Un quadre ens mostra un succés
que li ha passat a algú
i que li passa a qui el mira.*

Maria Zambrano

Quan l'artista agafa amb la seva mà un pinzell i es disposa a omplir la tela en blanc és perquè algun poderós motiu reclama existir per sobre dels límits de la realitat que li és pròpia. Així la cadència en verds i ocres d'un bosc o les tonalitats dels colors que naveguen la superfície de les aigües en un matí d'estiu, poden contenir un impuls d'atracció tan gran que acabin per fer "seu" a qui els contempla. Per un moment es confonen els límits i sembla que neixi un nou espai en què el món exterior passa a tenir consistència humana i l'ésser, desposseït, es transforma en un bocí de natura més. Potser sigui aquesta la primera passa en el procés creatiu. Una vibració d'intensitat que s'insereix en l'ànima de l'individu i que el fa anar més enllà, a la recerca del llenguatge que permeti la transcendència del que ha experimentat. Així comença un camí que moltes vegades és de necessitat, fins i tot d'urgència, perquè l'emoció és un magma incandescent en mans del pintor, del músic, de l'escultor... i necessita d'un ordre per prendre forma i habitar-se de bellesa. Serà a través del treball, del perseverant camí d'ofici que tenguí lloc la culminació en art del que els sentits han captat.

Deixem reposar, ara, els ulls davant de la pintura de Catalina Salas i donem temps perquè s'omplin els nostres espais interiors. Aturem les presses - cosa tan necessària avui dia - per viure en la cadència dels seus quadres i no donem res per vist ni per sabut. Possiblement així estarem preparats per descobrir el que ja no veiem de tant tenir-ho a prop. És una de les propostes de la seva pintura: els motius quotidians. Les flors, les fruites, transiten contundents el cicle de la natura. De la fecunditat diluïda, quasi líquida, d'una poncella fins a l'opulència del raïm que podem sentir entre les mans, el tast a punt, els grans, les rodoneses. Però l'exuberància pot créixer també de la caiguda de les fulles, una a una,

són tantes ... desfetes com una pluja de la branca. Llavors l'incendi de matisos és per confluència, a mig camí entre la presència i l'evaporació. No fa falta anar-se'n lluny, en la proximitat podem reconèixer l'horitzó que batega i l'estona d'admirar-lo és fer el més necessari dels viatges. No en va deia Borges "a mesura que passen els anys, he observat que la bellesa com la felicitat és freqüent. No passa un dia en què no estiguem, un moment, en el paradís". Catalina Salas ens obre la porta per poder seguir el rastre desapercebut. Petites coses de la vida o de la natura que amb el seu mestratge esdevenen tresors perquè sap obrir-los amb una esplèndida claror de tonalitats. L'acte de presència damunt la tela és sempre a punt de capturar el món i oferir-lo a la mirada.

Però pintar no només és complaure, és investigar, interrogar el procés i els motius que el temps canvia així com modifica també la disposició per captar-los. És en aquest procés que la recerca esdevé estil i la tècnica es converteix en un exercici de tensió al servei de l'obra per transmetre el raig d'una realitat i fer-la perdurable. Cada producció és l'univers d'un instant i és en l'efímer que podem trobar la raó de la permanència. L'hàlit que passa és l'hàlit que dura i en aquest continu hi nia l'existència en un batec més de fugacitat. Observem la producció de Catalina Salas com les possibilitats de la llum del dies que ens fugen. Suavíssims els núvols són veles que s'inflen a la volta del color fins que el cel esdevé un bressol de calmes. L'aigua de la marina té horitzons submergits capaços d'inundar els ulls que els segueixen. De tant en tant, també convé enlairar-se en una panoràmica, fer-nos petits per anar més lluny i així tenir consciència del món des d'una altra altura. En qualsevol cas, tenim la seguretat d'una mà hàbil que ens guia en el trajecte d'un paisatge que fixa contra el temps.

Hi ha un conte de Marguerite Yourcenar titulat *Com es va salvar Wang Fô* i és la història d'un pintor xinès condemnat a mort per l'emperador. Era tanta la perfecció a què arribava que el poderós monarca preferia el regne de les seves pintures als propis dominis ja que tot el que pintava semblava cobrar vida. Només Wang Fô regnava en pau sobre les valls cobertes d'una neu que no podia fondre's i sobre uns camps de flors que no morien. Abans, però, de l'execució havia d'acabar la seva última obra, així que es disposà a tenyir de rosa un núvol, després afegí unes lleus arrugues a la superfi-

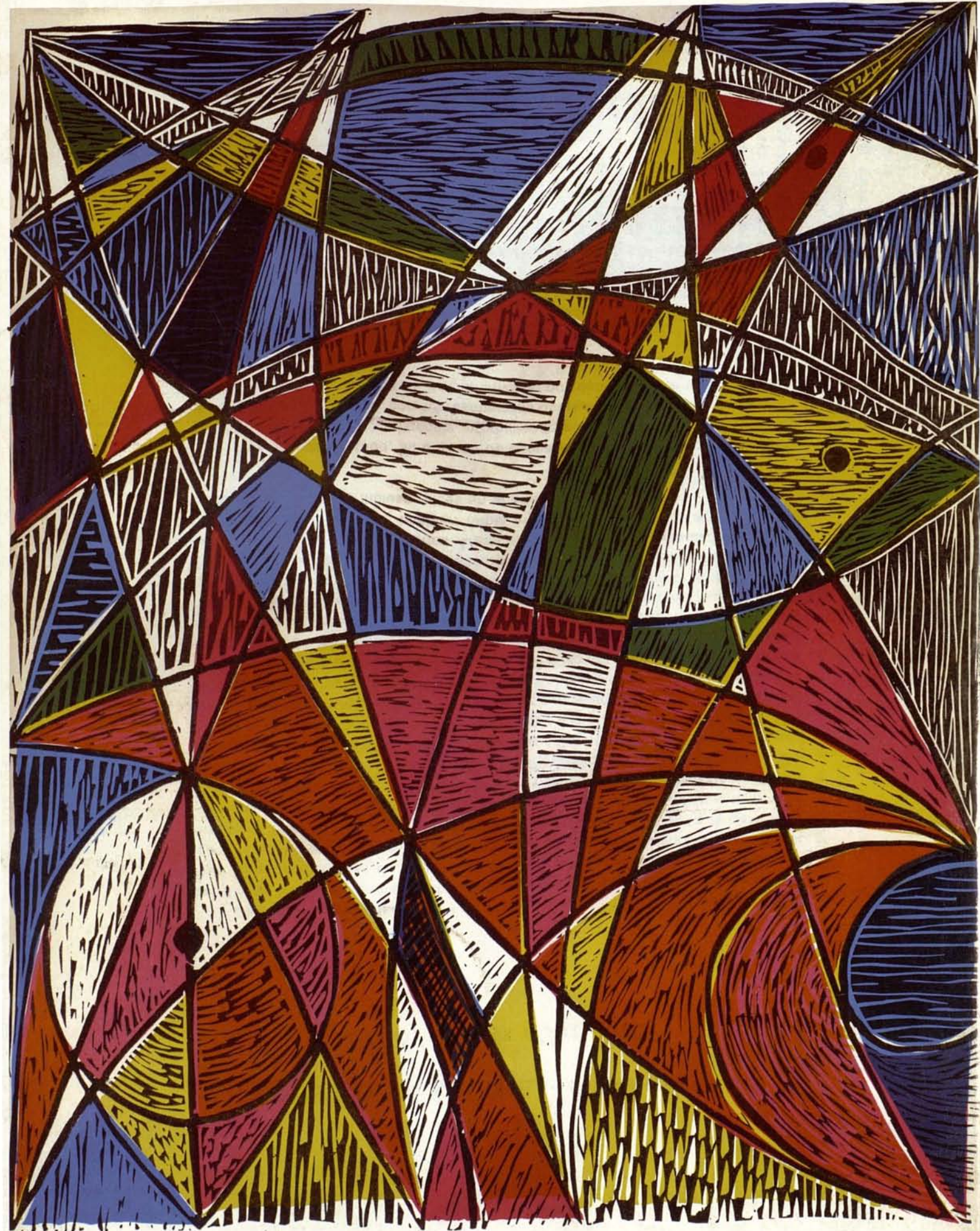
Catalina Salas va mostrar els seus olis del 16 al 28 d'abril d'enguany, en el claustre de Sant Antoniet de Palma

cie de l'aigua ... però Wang Fô ja treballava amb els peus mullats dins el seu propi mar. Una embarcació l'esperava i hi pujà amb l'ajuda del seu deixeble que li digué: "Mestre, anem-nos-en al país de més enllà de les ones". Llavors tots dos s'allunyaren mentre els criats i el propi emperador - incapaços de perdre's a l'interior d'una pintura - no van poder seguir-los.

Tenim davant nosaltres un exercici impecable de transparència i de comunió amb l'entorn. La fidelitat d'una transmissió que permet arri-

bar, com a Wang Fô, fins al país de més enllà de les ones. Uns instants detinguts són entre vases i els beneficiaris som nosaltres que tenim la possibilitat de gaudir novament de la mostra pictòrica que ofereix Catalina Salas. En els mars interiors s'ofeguen els qui volen posseir. Els bons mestres fan com ella que va a viure a fora i per això es troba arreu. Acompanyar-la és tot un privilegi.

Aina Ferrer Torrens

Joan Lacomba